Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет філології
Кафедра української літератури

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
з методики викладання української літератури
на тему «Реалізація ключових навчальних компетентностей на уроках української літератури під час вивчення творів Всеволода Нестайка у 5-6 класах НУШ»

Студента ІІ курсу, групи УМЛс/о-21м
спеціальності 014.01 Середня освіта (українська мова і література)
Хопти О.М.
Керівник – д.ф.н., проф. Мафтин Н. В.

Національна шкала: _____
Університетська шкала: _____
Оцінка ECTS: _____

Члени комісії: _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП……...…..3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ЇХ РОЛЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ……6
1.1 Визначення терміну "ключові навчальні компетентності" та специфіка класифікації……..6
1.2 Формування навчальних компетентностей в освітньому процесі……12
Висновки до РОЗДІЛУ 1……17
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ВСЕВОЛОДА НЕСТАЙКА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5 КЛАСІ……..19
2.1 Жанрово-стильові особливості дитячих творів Всеволода Нестайка……19
2.2 Методика вивчення пригодницької повісті «Пригоди Робінзона Кукурудзо» В. Нестайка…….24
2.3 Методика вивчення повісті «Незнайомець з тринадцятої квартири» В. Нестайка……...…..44
2.4 Методика вивчення повісті «Таємниця трьох невідомих» В. Нестайка…….48
Висновки до РОЗДІЛУ 2……52
РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ВСЕВОЛОДА НЕСТАЙКА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 6 КЛАСІ……..54
3.1 Методика вивчення повісті-казкки «Чарівні окуляри» В. Нестайка……54
3.2 Використання комунікативно-ситуативних вправ під час вивчення пригодницької повісті «Чарівний талісман» В. Нестайка…….60
3.3 Методика вивчення пригодницької повісті «Тореадори з Васюківки» В. Нестайка…….64
Висновки до РОЗДІЛУ 3……69
ВИСНОВКИ……..71
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА……75
ДОДАТКИ……..81

ВСТУП

Так як життя сьогоднішнього суспільства є багатогранним і складним, щоб стати успішною людиною, учневі потрібно набути компетентності у різних його сферах: економічній, політичній, соціальній духовній. Державний стандарт повної й базової загальної середньої освіти, Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у загальній середній освіті на підставі міжнародних та національних досліджень в Україні виділяють такі ключові компетентності: здоров'язберігаючу, навчальну, загальнокультурну, соціальну, компетентність щодо інформаційно-комунікативних технологій, підприємницьку і громадянську.

Компетентністю вважається загальна здатність, яка базується на особистому досвіді, знаннях, здібностях і цінностях, які були набуті завдяки навчанню. Більшість випускників ліцеїв виходять із закладу освіти з несформованими життєвими компетентностями, проте з розвинутим «почуттям утриманця». Вони не готові і не здатні брати на себе відповідальність, у них відсутнє розуміння, як створювати сім'ю, послаблена орієнтованість на майбутнє, простежується відсутність самостійності, ситуативність мислення, поведінки тощо. Якщо розглядати життєву компетентність як властивість особистості, то можна відзначити, що її можна розвивати та вдосконалювати.

Уроки української мови та літератури не лише допомагають пізнавати душу народу, насолоджуватися мелодійністю його пісень, захоплюватися неперевершеною творчістю його корифеїв, але ще й напружена, по-науковому організована й результативна робота всіх учнів у співпраці з учителем. Саме тому на уроках варто допомогати учневі знайти себе в житті; пробудити чи розвинути в дитині саме ті творчі навички, які закладені в ній природою[23].

Найважливішим для розвитку Нової української школи в цілому і літературної освіти зокрема є ідеї особистісно зорієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходів. Це викликано потребою відповісти на виклики сьогодення, в яких неможливо навчити учня «всього і на все життя», натомість найважливішим умінням стає здатність та готовність діяти залежно від викликів, які будуть праплятись і вчитися протягом усього життя.

У сучасному освітньому процесі формування навчальних компетентностей набуває особливого значення як основа для розвитку особистості, здатної адаптуватися до викликів сьогодення та вирішувати комплексні проблеми. Актуальність дослідження полягає в необхідності вдосконалення підходів до навчання, орієнтованого на компетентності, що сприятиме підготовці випускників, конкурентоспроможних на сучасному ринку праці. Наукова новизна роботи полягає в розробленні методик і технологій, спрямованих на розвиток ключових компетентностей школярів через вивчення української літератури, зокрема творчості Всеволода Нестайка.

Мета дослідження: визначити роль і місце компетентнісного підходу у викладанні української літератури для формування навчальних компетентностей учнів під час вивчення творів Всеволода Нестайка у 5-6 класах.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати специфіку формування навчальних компетентностей на уроках української літератури.
2. Дослідити вплив творчості Всеволода Нестайка на розвиток у дітей ініціативності, критичного мислення та соціальної відповідальності.
3. Розробити та впровадити методи викладання, що сприяють розвитку ключових компетентностей на уроках української літератури.

Об’єкт дослідження – процес формування навчальних компетентностей учнів на уроках української літератури. **Предмет дослідження** – методи і прийоми викладання літератури, спрямовані на розвиток компетентностей.

Методи дослідження включають аналіз, порівняння, педагогічний експеримент та емпіричні методи збору інформації (опитування, анкетування). **Матеріал дослідження** – твори Всеволода Нестайка та методичні підходи до їх викладання.

Теоретичне значення роботи полягає у вдосконаленні педагогічної теорії компетентнісного навчання.

Практичне значення – у можливості застосування розроблених методик на уроках української літератури для покращення якості освіти та підготовки учнів до вирішення сучасних життєвих завдань.

Апробація роботи.

Мета та завдання дослідження сформували його структуру. Робота апробована на XIII Міжнародній науково-практичної конференції в м. Львів. у 2024 році.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи – 80 сторінок. Список літератури нараховує 79 джерел.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ЇХ РОЛЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1.Визначення терміну "ключові навчальні компетентності" та специфіка класифікації

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до системи освіти, серед яких ключовою є підготовка особистостей, здатних приймати нестандартні рішення та ефективно взаємодіяти в умовах динамічної реальності. Риси, такі як активність, самостійність, креативність та здатність адаптуватися до швидких змін, мають надзвичайне значення на сучасному етапі історичного розвитку. Їхній розвиток потребує впровадження нових підходів у навчальному процесі.

Сьогоднішні освітні реформи закликають педагогів відмовитися від авторитарного стилю навчання на користь гуманістичних підходів та методів, які сприяють розвитку творчих здібностей учнів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Сучасний випускник має володіти конкурентними навичками, бути освіченим і здатним до розв'язання складних проблем, приймаючи відповідальні рішення. В умовах реформи середньої освіти особливого значення набуває вдосконалення навчальних технологій. Соціальні зміни сприяють пошуку нових освітніх концепцій, оскільки нині випускники потребують не тільки глибоких знань з предметів, але й високого рівня розвитку різних типів компетентностей. Посилення глобалізаційних і трансформаційних процесів у світовій економіці, вдосконалення технологій і зростаюча конкуренція на ринку праці спонукають підприємства інвестувати в розвиток людських ресурсів.

Сучасний розвиток освіти, як в Україні, так і у світі, пріоритизує зміщення акценту з засвоєння знань і навичок на формування у школярів системи компетентностей. Сьогодні важливо виховати в учнів здатність робити вибір, ефективно управляти обмеженими ресурсами, вести перемовини та приймати зважені рішення. Майбутній фахівець повинен вміти вчитися, впевнено використовувати новітні технології, працювати в команді, оперативно знаходити необхідну інформацію та застосовувати її для вирішення актуальних проблем.

У цьому контексті, компетентнісний підхід стає надзвичайно важливим в умовах модернізації української школи, адже він тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання. Цей підхід базується на індивідуальних особливостях учня і може бути реалізований та оцінений лише в процесі виконання ним певних практичних дій. Компетентнісний підхід вимагає трансформації змісту освіти: він має перетворитися з об'єктивної моделі, спільної для всіх учнів, на індивідуальні знання та вміння, які можуть бути оцінені. У центрі уваги цього підходу — результати навчання, які розглядаються не як обсяг засвоєної інформації, а як здатність школяра діяти в різних проблемних ситуаціях.

Слід зазначити, що універсального визначення та переліку ключових компетентностей не існує, оскільки компетентності є, по суті, відображенням потреб суспільства у підготовці його громадян. Отже, їхній перелік значною мірою залежить від узгодженої позиції суспільства конкретної країни чи регіону. Проте досягти такої узгодженості буває складно: наприклад, у межах міжнародного проєкту «Визначення та добір ключових компетентностей», який реалізувала Організація економічного співробітництва та розвитку разом із національними інститутами освітньої статистики Швейцарії та США, не вдалося сформулювати єдині ключові компетентності.

Сьогодні важливо виховати людину, здатну приймати відповідальні рішення, критично мислити, творчо вирішувати проблеми та самореалізовуватися — тобто сформувати компетентну особистість. Компетентне ставлення до життя передбачає прагнення до самопізнання, саморегуляції в різних творчих видах діяльності та здатність об’єктивно вирішувати життєві проблеми. Відомо, що успішна людина поєднує освіченість, культуру, соціальну адаптованість і здатність до творчої самореалізації. Саме на розвиток цих якостей і орієнтований компетентнісний підхід у навчанні.

Сучасні вчителі повинні розуміти, що:

- основне не в тому, який предмет вони викладають, а в тій особистості, яку вони допомагають формувати;

- кожна людина зможе знайти своє місце в житті, якщо набуде необхідних навичок для досягнення своїх цілей;

- кожна думка, висловлена учнем, має право на існування і заслуговує на увагу.

Ідеал сучасного навчання — це особистість із гнучким мисленням, здатна швидко реагувати на нові виклики та володіти досконалими комунікативними навичками. Компетентності — це риси, набуті через практичний досвід та аналіз пройдених ситуацій. Щоб глибше зрозуміти це поняття, важливо детально розглянути його складові.

У 2016 році Міністерство освіти і науки України запропонувало педагогічній та освітній спільноті країни для обговорення Концепцію Нової української школи, де було визначено ключові компетентності, необхідні для розвитку особистості школяра в сучасних умовах.

1. Спілкування державною та рідною (у разі їхньої відмінності) мовами: передбачає здатність усно і письмово виражати та інтерпретувати поняття, думки, емоції, факти та погляди через слухання, говоріння, читання, письмо, а також з використанням мультимедійних засобів. Важливо також вміти реагувати мовними засобами на широкий спектр соціальних і культурних ситуацій — у навчанні, на роботі, вдома і в особистому житті. Усвідомлення значення ефективної комунікації є важливою складовою цієї компетентності.

2. Спілкування іноземними мовами: включає вміння належно розуміти висловлювання іноземною мовою, усно і письмово виражати та тлумачити поняття, думки, емоції, факти та погляди через слухання, говоріння, читання і письмо у різних соціальних і культурних контекстах. Також важливими є навички посередництва та міжкультурного спілкування.

3. Математична компетентність: включає розвиток логічного та алгоритмічного мислення, вміння використовувати математичні методи (числові та геометричні) для вирішення практичних задач у різних сферах. Також передбачає здатність розуміти і застосовувати прості математичні моделі, а також створювати такі моделі для вирішення проблем.

4. Основні компетентності в природничих науках і технологіях: передбачають наукове розуміння природи та сучасних технологій і здатність застосовувати це знання в практичній діяльності. Включає навички використання наукового методу, зокрема спостереження, аналізу, формулювання гіпотез, збору даних, проведення експериментів та аналізу отриманих результатів.

5. Інформаційно-цифрова компетентність: означає впевнене й критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки та обміну інформацією в робочому середовищі, публічному просторі та особистих комунікаціях. Включає навички інформаційної та медіаграмотності, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботу з базами даних, знання з інтернет-безпеки та кібербезпеки. Також охоплює розуміння етичних аспектів роботи з інформацією, таких як авторське право та інтелектуальна власність[23].

6. Здатність до навчання впродовж життя: включає вміння знаходити й засвоювати нові знання, розвивати навички та вміння, організовувати навчальний процес як індивідуально, так і в команді. Це передбачає ефективне управління ресурсами та інформаційними потоками, постановку навчальних цілей і вибір методів їх досягнення, побудову своєї освітньої й професійної траєкторії, оцінку власних результатів навчання та готовність до безперервного розвитку.

7. Ініціативність і підприємливість: здатність генерувати нові ідеї та впроваджувати їх для підвищення власного соціального статусу й добробуту, а також сприяти розвитку суспільства й держави. Включає навички раціонального поведінки як споживача, ефективне використання власних заощаджень та прийняття виважених рішень у сферах зайнятості й фінансів.

8. Соціальна та громадянська компетентності: охоплюють навички поведінки, необхідні для активної та конструктивної участі в громадському житті, сім'ї та на роботі. Включають вміння працювати спільно на результат, попереджати й вирішувати конфлікти, досягати компромісів, дотримуватись законів, поважати права людини та підтримувати культурне різноманіття.

9. Культурна обізнаність і самовираження: здатність розуміти твори мистецтва, формувати власний естетичний смак, а також виражати ідеї, досвід та почуття через мистецтво. Ця компетентність передбачає усвідомлення своєї національної ідентичності, що є основою для відкритого ставлення та поваги до культурного розмаїття інших людей.

10. Екологічна грамотність і здоровий спосіб життя: включає здатність раціонально та ефективно використовувати природні ресурси в рамках принципів сталого розвитку, усвідомлення значення навколишнього середовища для людського життя і здоров'я, а також прагнення й уміння підтримувати здоровий спосіб життя.

Після глибокого й тривалого обговорення Концепція Нової української школи була ухвалена рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України 27 жовтня 2016 року (оновлена презентація від 3 квітня 2017 року), а ключові компетентності визначилися в такому форматі:

Ключові компетентності Нової української школи:

1. Спілкування державною та рідною (у разі їхньої відмінності) мовами.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математична грамотність.
4. Компетентності в природничих науках і технологіях.
5. Інформаційно-цифрова компетентність.
6. Здатність до навчання впродовж життя.
7. Соціальні та громадянські компетентності.
8. Підприємливість.
9. Загальнокультурна грамотність.
10. Екологічна грамотність і здоровий спосіб життя. [56].

Ключові компетентності розглядаються як найуніверсальніші за своїм характером та сферою застосування, формуються в рамках кожного навчального предмета і є, по суті, надпредметними. Їх слід відрізняти від освітніх компетентностей, які моделюють діяльність учня для забезпечення повноцінного життя в майбутньому. Наприклад, хоча дитина до певного віку може ще не бути

здатною реалізувати певну компетентність, це не виключає необхідності її формування. У цьому випадку йдеться про освітню компетентність.

Освітня компетентність– це вимога до освітньої підготовки, що включає взаємопов’язані смислові орієнтири, знання, уміння, навички та досвід діяльності учня стосовно певних об’єктів реальності. Це необхідно для здійснення значущої особистісної та соціально цінної продуктивної діяльності.

Для учня компетентності слугують образом його майбутнього, орієнтиром для освоєння. Під час навчання у дитини формуються окремі складові цих "дорослих" компетентностей, а для того, щоб не тільки готуватися до майбутнього, а й ефективно жити в сьогоденні, дитина оволодіває компетентностями в освітньому контексті. Освітні компетентності відносяться лише до тих видів діяльності, які є складовими загальноосвітніх галузей і предметів, і формують предметно-діяльнісний компонент загальної освіти.

Науковці з європейських країн вважають, що розвиток знань, умінь та навичок молоді, спрямований на підвищення їх компетентності, сприяє культурному та інтелектуальному розвитку особистості, а також формуванню здатності оперативно реагувати на виклики сучасності. Тому важливо розуміти суть поняття "компетентність": визначити, які саме компетентності й якими методами потрібно формувати, а також визначити, що має бути кінцевим результатом навчання.

Найуніверсальнішими вважаються ключові компетентності, які формуються через предметні та міжпредметні засоби. Виокремлюють п'ять основних наскрізних ключових компетентностей. Однак їх формування неможливе без розвитку спеціальних предметних компетентностей.

Компетентнісний підхід особливо продуктивний у створенні сучасних систем технологічної підготовки школярів. Цей підхід орієнтується на пріоритетність позапредметних, особистісно значущих знань і навичок над суто академічними, адже досвід показує, що найбільш адаптованими є особи, які володіють не лише сумою знань, але й особистісними якостями, такими як

ініціативність, підприємливість, креативність та здатність до самостійного прийняття рішень[35].

Компетентність — це динамічне поєднання знань, навичок, цінностей і ставлень, яке визначає здатність людини успішно вирішувати життєві завдання, займатися професійною діяльністю та продовжувати освіту. Перелік компетентностей Нової української школи спирається на "Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо розвитку ключових компетентностей для навчання впродовж життя" (18.12.2006), але не обмежується ними.

Компетентності за Європейською довідковою системою та вітчизняними Державними освітніми стандартами

Усі згадані вище компетентності рівноцінно важливі та опов’язані між собою. Кожну з них учні набувають під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Спільним для всіх компетентностей є такі вміння і здатності, як: критичне мислення; читання й розуміння прочитаного; виявляти ініціативу; висловлювати думку усно та письмово; творити; логічно обґрунтовувати власну позицію; конструктивно керувати емоціями; розв’язувати проблеми, оцінювати ризики й ухвалювати рішення; співпрацювати в команді, застосовувати емоційний інтелект.

Як випускник може здобути ці компетентності? Перш за все, важливо звернути увагу на такі ключові поняття, як набуття та опанування. Це не просто засвоєння чи вивчення матеріалу, а саме процес набуття і опанування, що передбачає активну особисту участь і продуктивну діяльність (не лише навчальну), творчий підхід та особистий досвід, що здобувається через пізнання соціального досвіду, його критичне осмислення та неповторне особистісне буття.

З огляду на це, можна зробити висновок, що освітнє середовище повинно бути побудоване таким чином, щоб дитина опинялася в ситуаціях, які сприяють розвитку ключових компетентностей. Важливо також пам'ятати, що компетентності є взаємопов'язаними. Опановуючи різні види діяльності, учень отримує досвід інтеграції різних аспектів освіти (знань, умінь, навичок,

цінностей тощо) та вміння ставити мету. Це забезпечує усвідомлення процесу управління власною діяльністю, а отже, набуття компетентностей, необхідних для життя.

Кожен шкільний предмет відіграє важливу роль у навчанні та розвитку дитини, оскільки може надати учням уявлення про структуру світу, акцентувати увагу на смислових та світоглядних аспектах, а також допомогти сформулювати ціннісні орієнтири. Таким чином, будь-яка навчальна дисципліна може стати ефективним інструментом для всебічного розвитку учня та формування його ключових компетентностей.

Крім того, кожен учитель повинен сприяти розвитку в учнів навичок читання, роботи з додатковою літературою, мислення, аргументації, вираження своїх думок, вміння аналізувати побачене та почуте, виявляти ініціативу, робити вибір і критично оцінювати отриману інформацію.

Тому сучасний урок має бути спроектований таким чином, щоб основну частину роботи виконували учні, а вчитель виступав у ролі фасилітатора — ведучого та спостерігача, який створює умови для учнів застосовувати набуті знання та навички для здобуття нових знань.

1.2.Формування навчальних компетентностей в освітньому процесі

Інновації та традиції є важливими складовими сучасної школи. Зміни — це основа прогресу, а інновації — ключ до цих змін. Тому безперервне вдосконалення є природною частиною людської діяльності.

Зміна ролі освіти в суспільстві сприяла виникненню багатьох інноваційних процесів. Раніше основними орієнтирами освіти були розвиток знань, навичок, інформаційних і соціальних умінь (якостей), що забезпечували готовність дитини до життя і сприймалися як здатність особистості адаптуватися до обставин.

Нині освіта спрямована на створення таких технологій і методів впливу на особистість, які забезпечують баланс між соціальними і індивідуальними необхідностями та запускають механізм розвитку особистості (самовдосконалення, самоосвіти), готуючи людину до реалізації своєї

індивідуальності та змін у суспільстві. Основою розвитку життєвих компетентностей повинні стати технології навчання, які сприятимуть пізнавальній активності й самостійності учнів, а також допомагатимуть їм застосовувати здобуті знання на практиці[39].

Сьогодні існує багато захоплюючих інноваційних технологій, таких як методи, прийоми, дидактичні ігри, вправи, а також пошуково-ситуаційні і проблемні завдання, що сприяють розвитку творчої особистості, інтересу до пізнання, самостійного мислення, здатності приймати конкретні рішення та реалізовувати власні міні-проекти. Однією з таких є інтерактивні технології, які базуються на взаємодії учасників навчального процесу. Це форма співнавчання (колективного, кооперативного, навчання в співпраці), де і викладач, і учні є активними учасниками навчання, при цьому педагог виступає організатором процесу, лідером групи учнів.

Для ефективного контролю навчального процесу при використанні інноваційних моделей навчання викладач повинен ретельно підготуватися: глибоко вивчити і продумати матеріал, включаючи додаткові джерела; детально спланувати заняття, визначити хронометраж, ролі учасників, підготувати питання та можливі відповіді, а також розробити критерії оцінювання ефективності заняття. Важливо також мотивувати учнів до навчання, вибираючи найбільш цікаві для них випадки та проблеми, а також чітко визначити очікувані результати (цілі) заняття та критерії оцінки їх роботи. Крім того, варто передбачити різноманітні методи для привернення уваги учнів, налаштування на роботу та підтримання дисципліни, що є важливими для нормальної роботи групи. Для цього можна використовувати вправи-розминки, письмовий розподіл ролей у групах тощо.

Для компетентнісної освіти важливо розуміти поняття набуття компетентностей. Це не просто опанування, вивчення чи пізнання, а саме процес набуття. Досягти компетентності можна лише через активну та продуктивну діяльність, яка включає не тільки навчання, а й особисту творчість, досвід, критичне осмислення соціального досвіду та власне пізнання. Цей процес

відображає підходи сучасної педагогіки та психології, які визнають важливість індивідуальності кожного учня та неповторність його досвіду. Вони підтримують ідею освіти, заснованої на співпраці, що сприяє розвитку творчої особистості як учня, так і вчителя.

Орієнтація на особистість та її розвиток вимагає ще більшого інтегрування педагогіки та психології, а також підвищення рівня психологічної освіченості та компетентності вчителів.

Метою Національної програми «Освіта» («Україна XXI ст.») є досягнення рівня освіти, який відповідає стандартам розвинутих країн, що стане можливим лише за умови відмови від авторитарних методів навчання та впровадження сучасних педагогічних технологій. Сьогодні особлива увага в педагогічному середовищі приділяється інноваційним методам навчання.

Сучасна стратегія розвитку освіти вимагає від вчителя ґрунтовних психологічних знань та наукового підходу до виявлення і розвитку потенціалу кожного учня, уміння відстежувати динаміку його особистих досягнень у засвоєнні знань, розробки науково обґрунтованих рекомендацій для покращення навчального процесу, а також своєчасного впровадження корекційних методик, що передбачає психолого-педагогічний моніторинг навчальних досягнень та психічного розвитку учнів.

Особистісно орієнтований підхід в освіті акцентує увагу на психологізації навчально-виховного процесу, що досягається через організацію діяльності на основі психологічної діагностики та підвищення психологічної компетентності адміністрації, педагогів, батьків і учнів.

Різновиди діяльності учнів відповідно до деяких ключових наскрізних освітніх компетентностей

Ініціативність і підприємливість

Різновиди діяльності учнів:

• Написання повідомлень, рефератів, самостійних творчих робіт.

• Виконання випереджальних завдань, що передбачають активну самостійну й самоосвітню діяльність.

• Участь в організації творчих виставок.

• Робота в Малій академії наук.

• Консультування з питань самоосвіти.

• Інтелектуальні конкурси, ігри, предметні тижні, які передбачають самостійне опанування певних питань та самоосвітню діяльність.

• Виконання інтенсивних завдань з предмета, що передбачають пояснення певних питань учителем.

• Опанування предмета на високому науковому рівні викладання.

• Виконання навчальних програм з метою самоосвіти.

• Розв’язання проблемних ситуацій на основі сучасного життя.

• Робота консультантами для підтримання самоосвітнього тонусу.

• Розв’язання задач і прикладів різними способами, задач і прикладів підвищеної складності.

• Складання й розв’язання тестів, задач, кросвордів тощо.

• Участь у конкурсах.

• Участь в олімпіадах, роботі заочних фізико-математичних шкіл.

Уміння вчитися впродовж життя

Різновиди діяльності учнів:

• Виконання випереджальних завдань, що передбачають активну самостійну й самоосвітню діяльність.

• Інтелектуальні конкурси, ігри, предметні тижні, які передбачають самостійне опанування певних питань та самоосвітню діяльність.

• Виконання інтенсивних завдань з предмета, що передбачають пояснення певних питань учителем.

• Написання повідомлень, рефератів, самостійних творчих робіт.

• Розв’язання проблемних ситуацій на основі сучасного життя.

• Робота в Малій академії наук.

• Складання й розв’язання тестів, задач, кросвордів тощо.

• Участь у конкурсах.

• Участь в олімпіадах, роботі заочних фізико-математичних шкіл.

Інформаційно-цифрові компетентності

Різновиди діяльності учнів:

• Активна співпраця з кабінетом інформатики щодо використання навчальних програм з предмета.

• Опрацювання додаткової інформації в процесі опанування знань із предмета.

• Випуск шкільних стіннівок, створення інформаційних сторінок у класних куточках.

• Застосування складених учителем малюнків, таблиць, схем як джерел інформації та складання власних схем, таблиць, планів, опорних конспектів як результат самостійного опрацювання додаткової інформації.

Спілкування державною, рідною (у разі відмінності) та іноземними мовами; загальнокультурна грамотність

Різновиди діяльності учнів:

• Формування вміння висловлювати власну думку.

• Удосконалення вмінь вести навчальний діалог.

• Складання усних та письмових рецензій на відповідь, доповнень і зауважень до неї.

• Удосконалення вмінь формулювати мету власної діяльності й робити висновки за її результатами.

• Взаємоопитування та взаємоперевірка з можливим подальшим коментуванням учителем.

• Організація групової роботи.

• Участь у нестандартних уроках, уроках-змаганнях, КВК.

• Підготовка нестандартних запитань однокласникам.

• Вільне спілкування з однолітками й дорослими для підвищення рівня навчальних досягнень та ерудиції.

• Використання інформації з історії відкриттів.

• Розв’язання завдань історико-культурного змісту.

• Використання художньої літератури під час опанування нових знань із предмета.

• Розв’язання задач екологічного змісту.

• Уміння характеризувати внесок у науку вчених різних країн та національностей.

Висновки до РОЗДІЛУ 1

У процесі проведеного дослідження проаналізовано основні аспекти розвиток навчальних компетентностей у школярів на уроках літератури, розглянуто базові елементи компетентнісного підходу в сучасній освіті та охарактеризовано ключові компетентності, які мають значення для ефективного навчання.

Розкрито сутність навчальних компетентностей як надпредметних характеристик, що дозволяють учням застосовувати отримані знання та навички в різноманітних життєвих ситуаціях. Детально проаналізовано вплив компетентнісного підходу на розвиток критичного мислення, здатності ухвалювати самостійні рішення, адаптуватися до нових умов та працювати в команді, що є важливими складовими особистісного становлення школяра.

Розглянуто методи й підходи, які сприяють інтеграції різних видів навчальних діяльностей, формуванню здатності до аналізу та самостійного навчання. Підсумовано значущість компетентнісного підходу для гармонійного поєднання освітніх завдань із практичними навичками, що допомагає учням адаптуватися до сучасного світу й успішно реалізувати себе в подальшій життєдіяльності.

Таким чином, дослідження підтверджує, що компетентнісна освіта сприяє не лише засвоєнню знань, але й формуванню особистості, здатної до самостійного вирішення проблем і розвитку у швидкоплинному світі, що відповідає сучасним освітнім тенденціям та соціальним вимогам.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ВСЕВОЛОДА НЕСТАЙКА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5 КЛАСІ

2.1. Жанрово-стильові особливості дитячих творів Всеволода Нестайка

У вивченні літературної казки можна виокремити певну кількість етапів:

Перший етап – це період початкового накопичення матеріалу, під час якого основна увага буде зосереджена переважно на описі фольклорної і літературної казок.

Другий – спроби розмежувати ці два види творчості, сформулювати загальні та спільні ознаки.

Третій – період теоретичного розуміння власне літературної казки як самостійного жанру літератури, визначення її місця в жанровій системі того чи іншого періоду літературного розвитку.[68].

Світ трилогії В. Нестайка має подвійний міфологічний характер: по-перше, він постає як цілісна й завершено міфологізована система, де постійно протиставляються реальне та казкове, а в межах казкового — добро та зло; по-друге, для його створення використовуються міфологічні (архетипні) елементи.

Зокрема, чітка структура співвідношення реального й казкового світу, а також поділ казкового на позитивне та негативне, і її повторення в наступних творах, дозволяють говорити про формування «авторського» міфу про країну Сонячних Зайчиків.

Літературна казка «Дивовижні пригоди в лісовій школі» вирізняється багатством етнокультурнихобразів і мотивів. Час і простір у творі Всеволода Нестайка зумовлений жанровими характеристиками казки. Письменник «фіксує» часові координати життя у лісовій школі, при цьому подає власні коментарі. У літературній казці Всеволода Нестайка виявляється безпосередній зв’язок із фольклорною казкою в способах організації художнього простору й часу: подано традиційні для фольклорної казки образ лісу, дороги, темного

підземелля. Поділ героїв відбувається за принципом свій – добрий, а чужий – темний і злий.

Незважаючи на значну трансформацію традиційних казкових елементів, казка Всеволода Нестайка тяжіє до відомих сюжетів, пов’язаних із сюжетами про тварин.

Художній характер є «двигуном» сюжету, а принципи його формування знаходяться в безпосередньому зв'язку з жанром і композицією твору.

Характер – це вид літературного образу, що належитьі образу, і життю, а також цілісністьі багатоплановість образу дійової особи.

Носієм характеру виступає персонаж, але їх не потрібно ототожнювати.

Тема дитинства – провідна у творах В.Нестайка. Письменник у своїх оповіданнях примушує замислитися малечу над серйозними моральними питаннями.

Дитячість В.Нестайко подає виключно у позитивному значенні, адже письменника цікавить психологія дітей та їхні стосунки з оточуючими людьми.

На прикладі дітей В.Нестайко показує, як його герої стикаються з брехнею, зрадою, заздрістю, виробляють почуття власної гідності, поваги до ближніх.

Діти у В.Нестайка зображені так, що воно можуть побачити те, чого помічають або не хочуть помічати дорослі. Героїв нестайківських творів дивує недомовленість, лукавство, брехня з боку дорослих.

Дитячий світ В.Нестайко також показує в складних життєвих ситуаціях, в які потрапляють не лише діти, але і дорослі. ,

У дитячих оповіданнях В. Нестайка виявляються основні риси його художнього письма та світоглядної позиції:

1) Лаконічність описів і динамічність тексту.

2) Текст насичений конкретними подробицями, що точно вказують на час написання; сюжет ґрунтується на конфлікті між видимою непоказністю та прихованими достоїнствами чи навпаки.

3) Про долю героїв до моменту подій, що описуються, дізнаємося з побіжної авторської розповіді.

4) Поступове «фокусування» читацького погляду: спершу автор немовби кидає оком навколо, а потім зосереджується на головному персонажі.

5) Все завершується щасливо для всіх завдяки дружбі та щирому сміху як способу залагодження непорозумінь.

Дитинство є періодом, коли закладаються основи багатьох явищ і процесів, які відбуватимуться в майбутньому. Дітям притаманні риси, такі як швидка кмітливість, абстрактне мислення, старанність, проникливість, активна доброзичливість, чуйність, співчуття, велика спостережливість та інші соціально важливі якості.

З такими ситуаціями нас знайомить і знаменитий автор дитячої літератури, класик цієї жанрової галузі. Цей письменник органічно вписався в сучасний літературний процес завдяки своїм новим та оновленим творам. Він є автором понад тридцяти різножанрових художніх текстів, серед яких повісті, оповідання, казки та п’єси. Талановиті твори, написані ще в радянський період, були перевидані в новій редакції, знову набувши популярності та позбувшись ідеологічних нашарувань. Відомий автор дитячої літератури, який став улюбленцем мільйонів дітей, завжди мріяв повернутися до свого дитинства, тому почав писати для дітей веселі й мудрі книги. Без таланту, доброти й любові до дітей неможливо стати дитячим письменником.

У творах Нестайка веселі, розумні, жваві й дотепні маленькі герої в різних життєвих ситуаціях, інколи надзвичайно фантастичних, а часом і відкрито драматичних, демонструють кмітливість, почуття гумору та людяність. Поряд із персонажами завжди присутній ще один важливий персонаж — сам автор зі своєю лагідною та веселою душею. Можливо, саме тому книжки Всеволода Нестайка так рідко залишають читачів байдужими.

Книги В. Нестайка перекладено на двадцять мов, зокрема англійською, німецькою, французькою, іспанською, російською, арабською, бенгальською, угорською, румунською, болгарською, словацькою та іншими.

Талановиті твори, написані в радянський період, автор перевидав у новій редакції, вдихнувши нове життя й позбавивши їх ідеологічних нашарувань. Зокрема, це повісті «Одиниця з обманом», «П'ятірка з хвостиком» та трилогія «Тореадори з Васюківки».

Вже за часів незалежної України В. Нестайко написав більше десяти нових, талановитих творів, серед яких повісті «Супер «Б» з «фрикадельками», збірка детективів «Таємничий голос за спиною», повість «Казкові пригоди Грайлика», «Чарівний талісман», повісті-казки «Чорлі», «Чарівні окуляри», детективну казку «Ковалі Щастя, або Новорічний детектив», продовження популярної повісті «Найновіші пригоди Косі Вуханя та Колька Колючки» та «Дивовижні пригоди незвичайної принцеси» й інші.

Трилогія «Тореадори з Васюківки» є пригодницькою повістю, орієнтованою на читачів середнього шкільного віку. Попри те, що твір є великим за обсягом (складається з трьох самостійних повістей) і формально може нагадувати роман, автор і більшість дослідників (В. Костюченко, Н. Резніченко) відносять його до жанру повісті.

Обумовлено це рядом чинників. У творі два головні герої (Ява Рень та Павлуша Завгородній), навколо яких відбуваються всі події. Другорядних персонажів багато, але увагу письменник зосереджує не на них, оскільки вони подані, головним чином, з метою розкриття характерів Яви та Павлуші. Немає розгалуженої системи сюжетних ліній. Автор побіжно, аби не відволікати увагу від «витівок» головних героїв, вводить до «Тореадорів з Васюківки» лише певні історії другорядних героїв, задля того, щоб дати читачеві уявлення про своїх персонажів.

Повість складається з трьох частин (видавалися і як окремі повісті): «Пригоди Робінзона Кукурузо», «Незнайомець із тринадцятої квартири» та «Таємниця трьох невідомих». Героями повістей є Ява Рень та Павлуша Завгородній (у ранніх редакціях – Криворотько).

Відомий дитячий письменник широко використовує архаїчні казкові мотиви, запозичуючи класичні образи фольклорної казки, такі як Баба Яга, Кощій

Безсмертний, Змій Горинич, лісовик, водяник, польовик та інші. Однак у творах В. Нестайка ці образи мають значно глибшу психологічну характеристику, оскільки акцент ставиться на риси характеру, що часто виявляються негативними.

Трилогія «В країні Сонячних Зайчиків» побудована за принципом подорожі в казковий світ. Вона включає перероблений образ «чарівної дитини» та мотиви казкових випробувань і подорожі в інший світ. Автор, слідуючи традиціям фольклорної казки, вводить у текст її невід'ємні атрибути: позитивних (Дід Маноцівник, хлопчик-сирота Веснянка, Братик Сяйвик) та негативних (Пан Морок, Королева Глупої Ночі) персонажів, конфлікт між добром і злом, подолання різноманітних перешкод, наявність чарівних предметів та інші елементи.

«Дивовижні пригоди у лісовій школі» Всеволода Нестайка — це казкова повість, сповнена яскравих образів, де сюжетний хронотоп підпорядковується моральним засадам (переважно перемозі добра над злом), а сам час і простір визначають структуру сюжету та образів. Автор, будучи невід'ємною частиною цієї казкової реальності, активно залучає читача до розповіді. Казка поєднує елементи соціально-історичного хронотопу та українського національного колориту, що реалізується через образи та використання цікавого ономастикону. Майстерність Нестайка проявляється в удаваних іменах персонажів-тварин, які вже вказують на їхні риси характеру: директор школи — добрий, але трохи запальний Бурмило Михайлович Ведмідь; рудий і активний котик Вася Кицин; його батько — кіт Василь Приблудний, якого всі називали Базиліо Приблудний — «легковажний, негарний», «сім'ю покинув і десь подівся»; класний керівник лісової школи — Пантера Ягу-арівна; учитель музики — Бегемот Гіпопотамович; вчитель фізкультури — Макак Макакович; викладачка лісової географії — Жирафа Жирафіївна; вчитель лісознавства — Лисавета Патрикіївна.[45].

У казці Всеволода Нестайка час відіграє важливу роль у формуванні казкових ситуацій. Події, що відбуваються з героями-тваринами, чітко прив'язані

до часових рамок, а також до позафабульних вставок, коментарів і описів, що додає глибини сюжету.

У творі видно явний зв'язок з фольклорною традицією в організації часу й простору, де застосовуються класичні для народних казок хронологічні простори: ліс (з добрими й злими аспектами), шлях-дорога, темні підземелля (як-от печера), що передають символічне значення міфу.

Хоча казка Всеволода Нестайка зазнала суттєвих змін у відношенні традиційних казкових елементів, вона зберігає свою глибоку ціннісну значущість. Вплив постмодерної естетики виявляється через численні алюзії, асоціації, переосмислення відомих сюжетів і пародіювання традиційних образів, що є характерною рисою казок фольклорного спрямування.

Казки В. Нестайка відрізняються особливою характеристикою. У його творах гармонійно поєднуються фантастичні й реальні елементи. Якщо в казках і є магічні перетворення або перенесення в чарівний світ, ці моменти завжди мають глибоке соціальне чи психологічне обґрунтування, що додає додаткової значущості сюжету.

Повісті Нестайка позбавлені жорстокості, оскільки письменник усвідомлює, що діти найбільше люблять казки, фантастику та пригоди, а також книги, що відображають життя їхніх однолітків. Він писав у всіх цих жанрах. Важливою рисою його творів є довірливе ставлення до навколишнього світу, яке допомагає формувати психічно здорових, без комплексів людей. Це ставлення викликає у юного читача захоплення і повагу, адже саме таке ставлення робить твір дитячої літератури дійсно впливовим і важливим.

Дитячий світ В.Нестайко також показує в складних життєвих ситуаціях, в які потрапляють не лише діти, але і дорослі.

Тому в творах для дітей виявилися основні риси художнього пера та світоглядної позиції В. Нестайка: лаконічність описів у творі й динаміка тексту; поступове «фокусування» читацького погляду (спершу автор нібито кидає оком навколо, а лише після цього зосереджується на головному персонажі); про долю героїв аж до моменту, про який йдеться за сюжетом, дізнаємося з побіжної

авторської розповіді; текст наповнений конкретними подробицями, які точно вказують на час написання; сюжет будується на конфлікті між видимою непоказністю і прихованими перевагами чи навпаки; все завершується щасливо для кожного з героїв завдяки дружбі та щирому сміху як способу залагодження непорозумінь тощо.

В. Нестайко приділяв велику увагу вихованню підростаючого покоління, пов'язував його з майбутнім свого народу. Митець вважав, що література для дітей і молоді є одним із найважливіших засобів виховання майбутнього громадянина.Важливим є те, що письменник розкриває характери дітей у динаміці, висвітлюючи при цьому кращі сторони їхньої душі.

2.2 Методика вивчення пригодницької повісті «Пригоди Робінзона Кукурудзо» В. Нестайка

Вивчення творчості Всеволода Нестайка на позакласних заняттях у 6 класі зосереджується, зокрема, на таких творах, як «Пригоди Робінзона Кукурудзо», «Таємниця трьох невідомих», «Незнайомець з тринадцятої квартири». На мою думку, ці твори, обрані для позакласного читання, є надзвичайно доречними та актуальними. Вони дають можливість виховувати у учнів високі моральні якості, вчити дружбі, допомозі у складних ситуаціях, а також радіти життю та веселитися.

Перша частина трилогії «Тореадори з Васюківки» носить назву «Пригоди Робінзона Кукурудзо та його вірного друга і однокласника Павлуші Завгороднього в школі, вдома та на безлюдному острові поблизу села Васюківки», і є одним із творів, що пропонуються для позакласного читання шестикласникам.

Для проведення такого заняття необхідно обрати тип, методи та прийоми, а також чітко сформулювати його зміст. Отже, давайте розпочнемо з цього.

Для проведення цього заняття я обрала тип заняття «заннятя-гра», оскільки такий підхід дає змогу перевірити знання учнів у захоплюючій та зручній для дітей формі.

Щодо методів та прийомів, то доцільно використати: бесіду, конкурс, вікторину та гру.

На етапі актуалізації опорних знань, я вважаю за потрібне провести бесіду на тему «Що ви знаєте про Яву та Павлушу?», аби налаштувати учнів на активну роботу і допомогти їм згадати матеріал, що вивчався на попередньому уроці. Ось кілька запитань, які можна використати для бесіди:

1. Хто є автором повісті «Тореадори з Васюківки»?

2. Назвіть головних героїв твору.

3. Які справжні імена хлопців?

4. Як вони познайомилися?

5. Які пригоди з ними трапилися?

Основний етап заняття можна почати з обговорення прочитаного, надаючи дітям можливість поділитися враженнями.

На мою думку, на цьому етапі вивчення твору доцільно провести літературний конкурс «Найкращі знавці твору», який триватиме протягом всього заняття.

Діти поділяються на три групи, обирають командира і виконують завдання. Група, яка найшвидше виконає всі завдання, здобуде перемогу. Пропоную такі етапи проведення конкурсу:

1. Весела вікторина.

Діти повинні дати правильну відповідь на поставлені запитання. Та група, яка підніме руку першою, буде відповідати. (Одна правильна відповідь оцінюється 1 балом.)

Запитання:

Як хлопці потрапили до Києва і що з ними було в перші години? Чому хлопці вирішили, що Книш та Бурмило — шпигуни? Чому вчителька не хотіла взяти хлопців до Києва? Як вирішив називати себе Ява після пригоди у кукурудзі? Чому Ява вирішив уекти на безлюдний острів? Що робив хлопець на острові? Хто допоміг викрити злодійство Книша? Хто завітав на острів? Яким чином Ява врятував Павлушу на баштані? Що забирав Книш з аеродрому?

2. «Читання з передбаченням». Учні отримують 8–10 ключових слів з тексту, читають їх, осмислюють, а потім знаходять відповідний епізод і коротко його описують.

Наприклад:

1. Поле, кукурудза, Книш, Бурмило, нога, сонце сідає, люди, рятуйте, заблудилися (Хлопці слідкують за Книшем та Бурмилом і заблукали у кукурудзяному полі).

2. Двієчник, сокира, річка, човен, острів, курінь, прощай (Ява поселяється на безлюдному острові).

3. Грузовик, коробка, аеродром, прощай, вікно, таємна операція, синій термос, ба-бах (Ява та Павлуша слідкують за Книшем, сховавшись у вантажівці, і вирішують, що він планує підірвати будинок бібліотекаря).

3. Пояснення ключових слів, які зустрічаються у повісті:

- Дружба
- Мрія
- Оптимізм[37].

Після підведення підсумків та оголошення результатів відбудеться нагородження переможців грамотами за найкраще знання твору. На підсумковому етапі вивчення твору, на домашнє завдання учням можна запропонувати написати твір на тему: «Мої пригоди у школі, вдома і…».

Отже, запропоноване заняття буде цікавим для учнів і допоможе краще зрозуміти твір. Щодо методичної літератури, то більшість запропонованих форматів занять із цього твору базуються на бесідах. Такий тип заняття є зручним для вчителів, але не завжди привабливим для учнів. Тому я пропоную використовувати різноманітні типи занять, насичені цікавими конкурсами, вікторинами та завданнями, що включають різні методи й прийоми. Такі заняття стимулюють учнів до активнішого читання творів.

Під час вивчення цього твору можна реалізувати математичну, природничу та інформаційно-комунікаційну компетентність. Для цього під час

роботи над творчістю Всеволода Нестайка можна застосувати такі підходи та завдання:

Математична компетентність:

Задачі на логіку та обчислення: Наприклад, можна скласти логічні задачі на основі пригод героїв. Учням пропонується обчислити кількість днів або ресурсів, які могли б знадобитися героям для виживання на острові або побудови укриття. Задачі можуть включати підрахунок калорійності умовного раціону на острові або ж відстаней, які герої подолали в історіях.

Використання обчислень у конкурсах: Наприклад, під час гри або вікторини команди можуть отримувати додаткові бали за швидкі та правильні відповіді на задачі, пов’язані з темою пригод (наприклад, визначення часу або кількості кроків для подолання відстані в умовах пригоди).

Природнича компетентність:

Дослідження природи та виживання: Провести обговорення, які навички виживання на безлюдному острові могли б знадобитися Яві та Павлуші. Можна запропонувати учням дізнатися про рослини, що могли б стати в пригоді в таких умовах, або про тварин, які можуть бути небезпечними чи корисними на острові.

Проєкт «Моя пригода на острові»: Учні можуть створити міні-проекти, в яких описують своє уявлення про місцевість, ресурси та природні явища, які вони б зустріли на безлюдному острові. Це допоможе не лише поглибити знання про природу, а й сприятиме кращому розумінню твору.

Інформаційно-комунікативна компетентність:

Дослідницька діяльність: Учні можуть знайти та підготувати короткі презентації або відео про автора та його творчість, використовуючи різноманітні джерела, включаючи інтернет. Це розвиватиме навички пошуку, аналізу інформації та критичного мислення.

Створення інтерактивних матеріалів: Використовуючи комп’ютерні програми або інтернет-ресурси, учні можуть розробити інтерактивні завдання для своїх однокласників, наприклад, створити електронну вікторину або онлайн-

квест за мотивами пригод героїв твору. Це сприятиме розвитку навичок роботи з інформаційними технологіями та командної співпраці.

Такі завдання допоможуть не тільки зрозуміти літературний матеріал, але й розвинути в учнів додаткові навички, корисні для різних аспектів життя.

Всеволод Нестайко є унікальною постаттю в історії української літератури для дітей: він єдиний письменник, який присвятив свою творчість виключно дитячій аудиторії, і протягом понад п'ятдесяти років залишається одним із найчастіше видаваних, затребуваних і читаних авторів. Його ім'я стало символом української дитячої літератури, а його твори увійшли до шкільної програми та здобули численні премії й нагороди. Проте, незважаючи на це, його творчий доробок і біографія залишаються мало дослідженими в науковому дискурсі. Численні інтерв’ю з письменником не розкривають глибоких проблем дитячого книговидання в Україні, в яких він брав участь, а публікації та рецензії здебільшого обмежуються коментарями про «гумор» і «доброту» його творів, «цікаві сюжети», «збагачену мову» та «позитивних» персонажів[21]. Вислів А. Костецького про те, що про більшість творів Нестайка можна говорити «напівжартома», схоже, став науковим фактом, а не стилістичним зворотом.

Попри це, феномен «доби Нестайка» і значний культурний пласт, створений ним, залишаються здебільшого поза увагою дослідників, як і феномен його «надчасових» творів для дітей, які увійшли до української літературної спадщини XX століття. У загальноприйнятому захопленні його творами прихована реальність — надмірне спрощення літературної спадщини Нестайка, що, ймовірно, спричинене традиційним уявленням українського суспільства про дитячу літературу як щось другорядне.

Наука і критика продовжують ігнорувати навіть найбільш значущі явища у сфері дитячого книговидання, віддаючи перевагу формальним похвалам. Офіційна біографія Нестайка виглядає як ювілейне вшанування — це перелік виданих книг, чергування дат нагород і премій. Але на світлинах відбита глибока печаль, а в численних інтерв’ю більше йдеться про трагічні моменти дитинства, ніж про життєві досягнення.

Всеволод Нестайко народився 30 січня 1930 року в Бердичеві на Житомирщині. Його батько, Зіновій Денисович (Діонізійович), був сином відомого греко-католицького священника з Галичини, отця Діонізія Нестайка, який служив деканом Бучацького району і настоятелем церкви Св. Миколая. Під час Першої світової війни він, разом із братом, приєднався до лав Січових Стрільців, а після визвольних змагань оселився в Проскурові (нині Хмельницький), де одружився й згодом переїхав із родиною до Бердичева. У 1933 році його заарештувало НКВС і згодом страчено.

Коли Всеволоду було три роки, йому сказали, що батько загинув як герой. Лише через 55 років він зізнався: «Для мене тато змалку був уособленням таємниці та очікування. Я не вірив у його смерть і був переконаний, що він виконує важливу та секретну місію, про яку не можуть знати навіть дружина й діти... я перестав чекати батька зовсім недавно». Образ батька, овіяний таємницею та духовною українською ідентичністю, став для Нестайка символом, який залишив порожнечу і супроводжував його впродовж життя.

Його мати, Марія Іванівна, походила з селянського роду Довганюків. Всеволод згадував, що його прапрадід був кріпаком у Тадея Рильського, батька поета Максима Рильського, а дід Іван Семенович став управителем і будував будинки в Проскурові. Марія закінчила гімназію, що дозволяло їй викладати у молодших класах, і з 1913 року працювала вчителькою. Під час Першої світової війни вона, як і майбутній чоловік, опинилася на фронті, служачи сестрою милосердя у царській армії.

Всеволод не мав можливості добре знати своїх дідусів: один помер до його народження, інший – коли хлопцеві було лише шість. Проте саме від них Нестайко успадкував почуття гумору та глибоку віру в людську чесність. Якщо про гумор Довганюків відомо багато, то духовна християнська основа, привнесена його батьківським родом, залишається менш вивченою.

Російська мова була основною в родині, однак мати віддала сина до української школи, підкресливши, що він повинен знати мову батька. Водночас вона називала його «Вадимом», замість звичного Всеволод. Це поєднання двох

різних світів відобразилось у творчості Нестайка, де народний гумор гармонійно поєднується з етичними принципами християнського людинолюбства.

Київ, куди Нестайко переїхав у 1933 році, став не лише місцем його життя, а й важливою частиною його творчого всесвіту. З дитинства Вадик багато хворів, і, залишаючись удома, створював світ вигаданих друзів і пригод. Багато з цих дитячих фантазій пізніше перетворилися в його твори, наповнені жартами і яскравими сюжетами, що приховують самотність його героїв. Саме ця вразливість робить творчість Нестайка схожою на твори Астрід Ліндгрен.

У творчості Нестайка також простежується його рудий колір волосся, який ще з дитинства спонукав його знаходити дотепні та влучні слова в різних ситуаціях, а пізніше став причиною його щирої симпатії до рудоволосих. З роками Всеволод Зіновійович не тільки виріс майже до двох метрів, а й утратив свій рудий колір волосся. Проте мамина любов до книг та захоплення пригодами залишилися з ним на все життя. Незважаючи на слабке здоров'я і невеликий зріст у дитинстві, він прагнув здійснювати «справжні чоловічі» вчинки. Через дальтонізм його мрії стати капітаном або художником залишилися нездійсненими, проте ці прагнення втілилися в його творчості: його твори відзначаються динамічністю, а герої та події — детальною проробленістю. Літо він проводив у містечку Станіславчик на Житомирщині, де знайомився з побутом і правилами життя сільських дітей. Тема школи, що є наскрізною в його творчості, також бере початок у дитячих спогадах.

Початок війни став поворотним моментом для нього: «У 1941 році мені було 11 років, і відтоді я став дорослим... Дитинство для мене скінчилося», — так стисло й лаконічно описує він цей період. Як «дитина війни», підліток, що пережив два роки окупації в Києві, Нестайко майже не згадує ті трагічні часи, а в розмовах рідко про них говорить.

Після школи він вступив до Київського університету імені Т. Г. Шевченка, де вивчав богемістику, писав статті й рецензії, підробляв статистом у Театрі російської драми. Саме там у нього виникла любов до театру, яка стала його супутником на все життя, а сценічність, притаманна його прозі, знайшла

своє відображення і в драматичних жанрах. У 1950 році, ще студентом, він почав працювати у журналі «Барвінок», де 1954 року було надруковано його перше оповідання. Його близький друг Богдан Чайковський, який керував редакцією дитячої літератури у видавництві «Молодь», запросив його до співпраці. Упродовж наступних тридцяти років (до 1987 р.) його доля була тісно пов'язана з видавництвом «Веселка», де він очолював редакцію молодшого шкільного віку, а з 1987 року працював творчо[4]. Саме в ці роки в українському літературному середовищі та владних структурах склалося зневажливе ставлення до дитячої літератури як до «другорядного напряму». Автори, які писали для дітей, опинялися на «нижчій сходинці» і вважалися «нездатними» говорити з дорослим читачем. Тому рішення Нестайка залишатися виключно автором дитячої літератури було для нього як Вчинком, так і Позицією.

У 1956 році була опублікована перша книга В. Нестайка «Шурка і Шурко», яку критики зустріли схвально. Через рік вийшла збірка оповідань «Це було в Києві» (1957), що викликала жваву дискусію серед критиків (на зауваження О. Ющенка відповідали В. Бичко, П. Воронько, Б. Чалий, О. Іваненко). У 1958 році, за рекомендацією Д. Ткача, О. Іваненко та О. Копиленка, Нестайка прийняли до Спілки письменників, а також він вступив до Союзу журналістів. Наступного року вийшла казкова повість «У Країні Сонячних Зайчиків» (1959), в якій повністю проявився талант Нестайка як оповідача та вигадника, а радісний сміх наповнив історію дитинства, залите сонцем. З цього часу він здобув широку популярність серед читачів і здобув у критики статус «гумориста» і «веселуна». Однак згодом світла й оптимістична атмосфера його творів стала затуляти їх глибинну сутність, викривальний і пародійний пафос та ліризм щирої людяності.

До казкового жанру Нестайко повернувся лише через 13 років, випустивши повість-казку «Пригоди близнят-козенят» (1972), яка зараз рідко згадується. У 1964 році він публікує повість «Надзвичайні пригоди Робінзона Кукурузо…», яка започаткувала відому трилогію про сільських бешкетників Яву та Павлушу («Незнайомець з тринадцятої квартири», «Таємниця трьох

невідомих»). Ця трилогія стала визначною подією в українській дитячій літературі, адже Нестайко зумів через дитячий текст яскраво й об’ємно передати національні характери та відтворити повноцінний образ життя української дитини.

Найпліднішими для письменника стали наступні десятиліття: з'явилися дилогія «Одиниця з обманом» (1976) і «П’ятірка з хвостиком» (1985), казкова повість «Пригоди в лісовій школі» (1981) та низка пригодницьких книг: «Чудеса в Гарбузянах» (1984), «Скринька з секретом» (1987) та інші. У період з 1992 по 1994 рік він очолював редакції дитячих журналів «Терентій» і «Немо», був директором видавництва «Чорлі», а з 1999 по 2009 рік вів радіопередачу «Радіобайка Всеволода Нестайка».

Загалом, В. Нестайко видав 152 книги, включаючи перевидання. Його трилогія «Тореадори з Васюківки» вийшла друком 32 рази, враховуючи переклади іншими мовами, а твори Нестайка перекладено на 20 мов світу і екранізовано.

Всеволод Нестайко був відзначений низкою літературних премій, серед яких премії імені Лесі Українки, Миколи Трублаїні та Олександра Копиленка. На першому Всесоюзному конкурсі дитячої літератури у 1991 році він отримав другу премію. У 1979 році рішенням Міжнародної ради з дитячої та юнацької літератури трилогія «Тореадори з Васюківки» була внесена до Почесного списку Г.К. Андерсена як один із видатних творів сучасної дитячої літератури.

Свою, на перший погляд, легку та успішну кар’єру В. Нестайко називає «виснажливим солдатським походом через пустелю байдужості, зверхності, нерозуміння та навіть ворожості». Для деяких колег і представників літературного кола, попри загальне визнання і великий творчий доробок, він залишається лише «функціонером від літератури» та автором «другого ґатунку» в негласній ієрархії, оскільки не писав дорослої літератури і присвятив своє життя дитячій («малій») літературі.

На запитання, чи є щось у житті, за що йому соромно, Нестайко відповів: «Ніколи не було, адже я не був функціонером чи громадським діячем, не займав посад у Спілці, не робив нічого, за що міг би зараз червоніти».

Попри те, що Нестайко пройшов через ті ж труднощі, що й інші члени Спілки, його шлях на перший погляд видається легким, бо він належав до тих, кому щастило на добрих учителів і друзів. Сам же Нестайко ніколи не вважав себе винятковим, зазначаючи: «Творець у нас один — Господь Бог, а ми лише працівники, спеціалісти у своїй галузі. Я ніколи не використовував слово “творець” щодо себе».

Упродовж усього життя головною опорою та духовним прихистком для письменника залишається родина. З дружиною Світланою Пилипівною він разом понад 58 років. Вона є для нього не лише найсуворішим критиком, а й надійною помічницею, секретарем, упорядником і хранителем великого сімейного архіву. Крім того, вона — справжня берегиня їхнього затишного та гостинного дому.

«Я намагаюся бути добрим», — ці слова можна вважати життєвим і творчим кредо Всеволода Нестайка. З християнським смиренням і наполегливістю він зберігає в собі та своїй творчості найважливіше — любов і повагу до дітей, а також віру в доброту людської натури та початкову чистоту задуму світу.

Всеволод Нестайко дебютував у дитячій літературі низкою оповідань, що склали чотири збірки: «Шурка і Шурко» (1956), «Це було в Києві» (1957), «Супутник „Ліра-3“» (1960) та «Космо-Натка» (1963). Згодом деякі з цих оповідань увійшли до нових видань, як-от у збірку «Пригоди Грицька Половинки» (1978), де були також «Ябеда», «Остання бомба», «Помста», «Злочин Жори Горобейка», «Синє ведмежа Гришка», «Космонавти з нашого будинку» та «Федько-соліст і кобила Муська». Деякі твори зазнали змін: «Пожежна драбина» стала «Оповіданням Михайла Петровича», «Руб-двадцять» перетворився на «Гастроном», а інші, як-от «Супутник „Ліра-3“» і «Космо-Натка», об’єдналися в «Космонавти з нашого будинку» або увійшли до повістей, таких як «Тореадори з Васюківки» та «Одиниця з „обманом“»[75].

Хоча критики визнали гумор, психологічну достовірність, правдивість персонажів і ситуацій, точність деталей в оповіданнях Нестайка, вони сприйняли їх як «спробу пера». Однак саме в цих творах проявилися ключові теми, типажі, сюжети й цінності, що стали основою для письменника. Навіть після великого успіху як казкаря та популярності «Тореадорів…», він не відмовився від жанру оповідання, майстерно застосувавши його у дилогії «Одиниця з „обманом“» і «П’ятірка з хвостиком».

У своїх оповіданнях Нестайко найбіографічніший: тут відображено його життя в окупованому Києві, дитячі переживання та перший досвід у школі та дворі. Проте перша збірка «Шурка і Шурко» (1956) не привернула великої уваги критиків. Нині В. Костюченко відзначає, що автор викриває в ній «гордість, самозакоханість і підлість», навчаючи читачів «сміятися дружно й весело», але в ній ще відсутній «фірмовий» гумор Нестайка.

В оповіданнях Нестайка вже відображено все, що характеризує його найкращі реалістичні твори: природна, ненав'язлива дидактика, яка випливає зі самої ситуації або заявлена одним із персонажів, образи суворих, але добрих і чуйних дорослих, які виховують не словами, а прикладом, а також образи дітей, позбавлених нав'язливої правильності. Сюжетні ситуації ставлять перед героями необхідність морального вибору та перегляду своїх життєвих позицій.

Уся збірка та окремі оповідання побудовані на протиставленні як способі, найбільш зрозумілому молодшим школярам для осягнення морально-етичних парадигм. Деякі оповідання складають пари-антитези, які демонструють крайні прояви людських взаємин, як-от «Жарт» і «Чорнильниця», «Руб-двадцять» і «Лілії». Однак більшість сюжетів розгортається навколо відкриття дитиною несподіваного в звичному: у заголовному оповіданні «Шурка і Шурко» головний герой завдяки випадку відкриває в «правильній» дівчинці («Просто зошит з чистописання, а не людина») щиру, віддану і сміливу людину, готову допомогти. Невдача Сергійка обертається несподіваним святом («В новорічну ніч»), очевидна краса Лілі приховує внутрішню потворність («Лілії»), а фізична вада Толика зовсім не означає хиби душевної («Руб-двадцять»). Автор наголошує

на такому зіставленні-відкритті як на найефективнішому способі впливу на молодого читача, здатному «перевернути» його звичний світ.

Попри пізніші закиди щодо недостовірності відображення дійсності в його творах, слід визнати, що Нестайко психологічно точно та художньо витончено передав справжній образ повоєнного дитинства — покоління, з якого не виростуть герої, а натомість з'являться «звичайні» вчителі, лікарі, інженери, селяни та робітники. Навіть у пафосному оповіданні «Лист» (у новій редакції під назвою «Мама», увійшло до збірки «Супутник «Ліра-3») відображено багато типового, пережитого поколінням хлопчиків, які стали «єдиними чоловіками в родині».

Одним із найтрагічніших оповідань збірки, що привертає увагу своєю мистецькою виразністю та чесністю, є «Сергійків галстук». Воно ґрунтується на воєнних спогадах автора, який з точністю описує процес створення так званої «сопілки» (саморобної вибухівки з соняшника), буденність окупованого міста і страшні сцени відходу загарбників. Читач бачить похмурі картини життя дев’ятирічного героя, де не йдеться про підпільну боротьбу, а радше про жах перед підйомом із чайником у руках між зруйнованими поверхами. Психологічно вмотивовані, реалістичні спостереження дитини, наприклад, великі «нелюдські» вії змарнілої від голоду Каті, створюють яскравий образ. Фінальна сцена, побачена з висоти «дитячого зросту», вражає своєю жорсткою правдивістю.

До теми окупованого Києва Нестайко повертається в оповіданні «Вітька» (збірка «Космо-Натка»), де зображено сумні будні дитинства, Євбаз, який гуде від напруження і де одинадцятирічний Всеволод сам торгував цигарками, а також дикі сцени облав. Обидва «воєнні» оповідання відзначаються незвичною для Нестайка прямотою у ставленні до читача. Можливо, саме тому він ніколи більше не звертався до цієї теми, яка вважалася «вдячною» для багатьох його колег (за винятком одного розділу в «Загадці старого клоуна»). Письменник вірив, що правда про війну суперечить його прагненню до світлого й радісного як основи літератури для дітей, тоді як неправда не має для нього сенсу. Відверто про реальні стосунки Нестайка з темою війни свідчать слова про

Вітьку: «…в його очах назавжди залишилось те, що він побачив і пережив… І як би потім він не сміявся, це вже не зникало з очей»[71].

Першу збірку Нестайка також доповнює героїко-революційна тема, трактована радше в історико-краєзнавчому контексті. Це оповідання «Пожежна драбина» (у новій редакції — «Оповідання Михайла Петровича», збірка «Це було в Києві»), у якому читач поринає в життя київського двору початку століття: працю праль, погроми, утримання курей на горищі тощо. Пожежна драбина, біля якої граються вже три покоління дітей, виступає символом постійного розвитку та незмінності морально-етичних цінностей громади. Історії хлопчиків, які в різний час і з різних причин ризикували життям, піднімаючись на цю драбину, сприймаються як частини єдиної неперервної історії народу.

Неперервність часу в оповіданнях створює особливий «часовий простір-міфологему», де минуле, теперішнє і майбутнє зливаються в єдність, — ця риса характерна для розкриття Нестайком історичної тематики, що особливо виразно представлена в збірці «Це було в Києві» (1957). На перший погляд, у збірці панує хронологічно-територіальний підхід, але насправді центральним є не хід історичних подій, а краса духовного в людях. За видимою ідеологією проступають справжні риси київського життя, колоритні персонажі та настрої. Так, в оповіданні «Пашка-чоботар» перед читачем постають київські околиці та Дніпро, а в образі книгаря Самоненка — місцевий інтелігент, схожий на шевченківських просвітителів, глибоко вкорінений у народ. Нестайко вдало розкриває світ маленького чоботаря: Пашка, бачачи тільки ноги людей, сприймає життя крізь призму взуття (війна його лякає, бо це — тисячі «безногих», для яких чоботарі непотрібні). Ще одна риса Нестайкової історичної манери — це надання тексту глибини через перегуки з класикою, де герой читає Чехова, а Ванька Жуков стає його духовним двійником.

Подібні особливості характерні для оповідання «Дочка Арсенальця», де точно відтворено київське життя, а також паралелі з персонажами М. Коцюбинського, С. Васильченка та А. Головка. Час тут структурований через образи, близькі дитячому сприйняттю (клени в Маріїнському парку), історичні

події розуміються через прості речі (радість від зречення царя, «через якого» померла мама і загинув брат), а найглибші переживання передані через дитячі страхи — не свист куль, а страх перед темрявою, тишею, жабами.

Загалом, історичні сюжети у Нестайка слугують художнім засобом для утвердження моральних цінностей і показу неперервності людської доброти. Це особливо помітно в творах, присвячених темі Леніна. У творчому доробку Нестайка лише два таких оповідання — «Швейцарська марка» (збірка «Супутник „Ліра-3“») та «Усмішка Ілліча» (збірка «Космо-Натка»). У «Швейцарській марці» ідеологія відступає на другий план, а увага зосереджується на щирій дружбі двох філателістів — Сашка і Івана Васильовича. Як і в «Пожежній драбині» чи «Сергійковому галстуку», тут символом зв'язку поколінь є предмет із минулого — марка, яка, за сюжетом, нібито була надіслана Леніним своїй матері. Однак Нестайко акцентує не на пафосі дотичності до «вождя», а на щирій доброті двох жінок, які відгукнулися на прохання незнайомця, та на дитячій настирливості його сина. Це оповідання, як старі фото, зберігає зворушливі образи одноповерхового Києва — теплого і затишного, як рідна бабуся. У «Усмішці Ілліча» переважає автобіографічний, а не ідеологічний аспект: історія про дружбу старого «дивака» й малого напівсироти з київського двору зосереджується не на створенні «ленінського образу», а на прагненні пояснити, чому хороші люди часто здаються іншим «дивними».

Якщо героїко-історична тема у творчості Нестайка представлена лише в кількох оповіданнях, то тема «формування совісті» як єдиного механізму, здатного змінити людину на краще, є наскрізною. Письменник надає ключову роль сміхові в подоланні душевної сліпоти. Вперше питання справжнього і удаваного сміху з'являється у збірці «Шурка і Шурко», особливо в оповіданні «Руб-двадцять» (у новій редакції — «Гастроном», збірка «Супутник „Ліра-3“»). Головний герой, кульгавий Толик, — «смішко», який першим сміється, коли з нього жартують, але «сміється якось дивно, ніби плаче… а очі в нього при цьому сумні». Сюжет побудований на тому, як оповідач відкриває у цьому зовні простому товаришеві силу і красу справжньої особистості. Письменник змушує

читача пройти з героями через кілька випробувань, доводячи, що змінився не персонаж, а його сприйняття: совість, сміливість і доброта Толика «відкрили очі» однокласникам, зробивши їх чуйнішими і щасливішими. В цьому оповіданні Нестайко вперше застосовує прийом зміни імені, коли кардинально змінюється статус персонажа: Толик-«Руб-двадцять» стає Толькою — повноправним членом хлоп'ячої компанії. Згодом подібне відбудеться з Льоликом (Льонькою), Космо-Наткою та іншими героями[23].

Проблема «несправжнього» сміху знову постає в оповіданні «Жарт», одному з небагатьох, де автор не дає чітких висновків і вказівок, як гідно вийти із ситуації. Натомість Нестайко дозволяє читачеві відчути драматичні наслідки «жарту», описуючи внутрішній стан героїв конкретними фізичними ознаками: коли Славко «ледь не плаче», автор зазначає, що у хлопчика «затремтіли губи, він хутко-хутко засопів».

Тема «болісного внутрішнього прозріння» продовжується в оповіданні «Лілії» (у новій редакції під назвою «Водяні лілії», збірка «Супутник „Ліра-3“»), де перед читачем постає хлопчик-оповідач, занурений у світ снів і фантазій. Випадкова зустріч із дівчинкою, схожою на казкову Дюймовочку, викликає у нього перші романтичні почуття. Світ хлопчика, сформований в атмосфері любові, де велике значення має дідусь-бібліотекар, виявляється непідготовленим до реалій: тендітна Ліля не лише не потребує його підтримки, а й здатна образити свою бабусю. Краса дівчинки миттєво тьмяніє, втрачаючи свою привабливість, як і квіти, зірвані для неї. Згодом Нестайко ще більше заглиблюється у цю тему, тонко показуючи в оповіданнях «Рудий Тимко», «Одиниця з „обманом“», «Ябеда» та «Синє ведмежа Гришка» процес виявлення дитиною власної «внутрішньої сліпоти» та болісного усвідомлення моральних недоліків у собі.

Тема щирої дитячої дружби, що є однією з наскрізних у творчості письменника, з'являється вже у першій збірці (автобіографічне оповідання «Чорнильниця», в новій редакції під назвою «Просто Олесь — друг», входить до збірки «Супутник „Ліра-3“»). Тут справжність дружби герої підтверджують не шляхетними вчинками, а щоденними, буденними діями. Саме на цьому,

доступному кожному рівні, Олесь і Костик за випадкових обставин показують свою відданість один одному.

Починаючи зі збірки «Це було в Києві», Нестайко вводить ще одну ключову тему — образ класу як цілісного організму, де кожен має свою роль. Ідея класу як єдиного колективу, поза яким «життя немає», сприймається з перспективи сьогодення як унікальна риса того часу. Письменник досліджує динаміку цього гуртування, а також способи, якими кожен індивід самостверджується в колективі. Наприклад, в оповіданні «Злочин Жори Горобейка» Нестайко показує парадокси життя на прикладі воротаря класної футбольної команди, якого «застають» із ляльками в руках. Вийшовши з укриття, хлопці бачать, що Жора підтримує подругу, прикутою до ліжка. Письменник уникає моралізації, дозволяючи читачеві разом із Жориними друзями відчути сором і захоплення перед людською щирістю та здатністю хлопця залишатися собою в конкретній ситуації.

Проблема ролі колективу в житті особистості також розкрита в оповіданнях «Льонька» та «Рудий Тимко» з тієї ж збірки. Герой першого оповідання, Льолик, потрапляє з музичної школи до звичайної й намагається уникнути «статусу чорнороба». Це викликає напруження в класі, і колектив обирає стратегію «перевиховання»: Льолика тимчасово відлучають від спільної діяльності, змушуючи його поступово відчути потребу бути частиною групи. Остаточне «перетворення» підкреслено перевдяганням та перейменуванням: разом із дорученням хлопець отримує спецівку і просте ім’я — Льонька. Клас стає цілісним і щасливим. Проте у визнанні вчителя, котрий мріяв грати на балалайці, але не зміг здійснити цю мрію, звучить прихована гіркота нереалізованих талантів, а не звеличення рівності «робітничого» і «музичного» таланту.

Події ще більш драматично розгортаються в оповіданні «Рудий Тимко» (яке пізніше стало частиною повісті «Одиниця з „обманом“»), де Нестайко звертається до ще однієї центральної теми своєї творчості — внутрішнього

потенціалу людини до добра та її здатності перебороти в собі зло. Ця тема вперше була піднята в оповіданні «Помста» зі збірки «Це було в Києві».

За Нестайком, людину визначають її вчинки — але саме ті, що продиктовані совістю. Вчинок як акт перетворення себе і світу навколо, а також процес «олюднення» дитини стали ключовими темами наступних збірок оповідань «Супутник „Ліра-3“» (1960) і «Космо-Натка» (1963), що ознаменували новий етап у творчості письменника. В цих збірках стосунки героїв із дорослими стали рівноправними й більш усвідомленими. Якщо раніше письменник фокусувався на розумінні дорослими молодших, то тепер діти набувають здатності до глибшого сприйняття дорослого світу. Наприклад, у повісті «Одиниця з „обманом“» герой Вовка проходить складний шлях від ненависті до любові. А герой «Усмішки тьоті Кльоми», прибиранням захаращеного балкону своєї ексцентричної сусідки, з якою він завжди «ворогував», несподівано для себе усвідомлює її самотність і вразливість. Вперше йому стає щиро шкода цю «мовчазну і презирливу» стареньку, яка так його не любила. Добро, зроблене іншому, немов відкриває йому очі:

«Крізь запорошені, давно не миті шибки... виднілося обличчя тьоті Кльоми, що здавалося не живим, а страхітливим казковим привидом. І раптом тьотя Кльома посміхнулася. Це було так несподівано, так незвично, навіть неймовірно!...»[14].

Катарсис душевного очищення дитини та перший досвід болісного усвідомлення власної неправоти тонко переданий в оповіданні «Ябеда». Героїня, першокласниця Ляля, переживає, що означає наклеп на іншу людину. Хоч її й не викрили, але «серце билося, як у спійманого кошеняти», і їй раптом стало холодно — вона не розуміла, чому намагається сховатися від усіх. Однак через біль і спроби зрозуміти, що вона відняла у Валька своїм наклепом, Ляля, можливо, стане добрішою.

Подібний процес відкриття власних недоліків і дріб'язковості зображений у «Синьому ведмежі Гришка». Героїню Лесю просять доглянути маленького Павлика, і, взявши його до моря, вона загралась із подругами,

забувши про дитину. Тільки ввечері дівчата знаходять хлопчика в ямі серед бур'янів. Пізніше, слухаючи щирі слова подяки від його матері, Леся відчуває гострий сором і провину за свою байдужість. Нестайко майстерно передає складність цього першого досвіду самоаналізу: «немає нічого гіршого, коли ти сам про себе погано думаєш. Ніхто тобі не може помогти…». Це оповідання близьке до притчі, бо в зрозумілій дитині формі показує силу прощення і демонструє, як добро однієї людини може розкрити добро в іншій. Оповідання також насичене казковими елементами, де іграшки стають уособленням щирих і людяних якостей.

Оповідання «Троє за парканом» також має алегоричний підтекст. Його герой, несправедливо принижений, знаходить у собі сили відстояти власну гідність, сміливо виступаючи проти звинувачень, і доводить свою непричетність до ганебного, змусивши «троє за парканом» замовкнути. Тут, як ніде, проявляється трагічна сутність часу.

У творах Нестайка також порушується рідко висвітлена в тогочасній дитячій літературі України гендерна тематика. Наприклад, у заголовному оповіданні збірки «Шурка і Шурко» сюжет побудований на дружбі між хлопчиком і дівчинкою, а в оповіданні «Переможець» герої ламають стереотипи про традиційні ролі хлопців і дівчат.

У оповіданні «Остання бомба» йдеться про подолання «хлоп'яче-дівчачих» стереотипів і досягнення єдності в загальнолюдській гідності. Головний герой, Володька Лобода, втілює ідеал «хлоп'ячості», яким його уявляло собі повоєнне покоління. Його протилежність — командир «ворожої» сторони Грицько Половинка, який, на думку Лободи, призначений лише «для ганебної ролі переможеного». Грицько передбачає, що хлопці «воюватимуть до пенсії», адже, за неписаним «хлоп'ячим законом», війна є «найчоловічішою» з ігор. Дівчатка ж не причетні до цих «воєнних» дій, бо, на думку Лободи, вони лише «шмакодявки». Однак з'являється впевнена та ініціативна Леся, яка організовує для «мирних жителів» двору багато захоплюючих ігор. Життя дівчаток стає більш цікавим і наповненим. Коли Володька використовує свій останній

аргумент — «водяну бомбу», Леся не відступає і не насміхається з поразки хлопця, а по-справжньому («як сестра») допомагає йому[53]. В результаті «військова техніка» отримує мирне застосування: Володька поливає Лесину розсаду.

Ця тема також звучить в оповіданні «Супутник „Ліра-3“», де вже помітний характерний для Нестайка гумор. Головний герой не любить арифметику, бо планує стати «не бухгалтером, а мандрівником». Впевнені у власних силах, він з другом вирушають у «космос», використовуючи для «супутника» звичайну діжку. Проте коли з’являється Таня, яка теж хоче стати космонавтом, їхній задум опиняється під загрозою, адже дівчинка розглядає їхню витівку як гру і навіть погрожує поскаржитися тітці Теклі. Відчуття «космонавтів» під час «польоту» київськими схилами Нестайко описує серйозно, що викликає в читача сміх, а не страх. Зрештою, повернувшись живими, хоча й побитими, «винахідники» розуміють, що без знання арифметики у космос не полетиш.

Найяскравіше взаємини між хлопцями і дівчатами розкрито в оповіданні «Космо-Натка», ще одному «космічному» сюжеті. Разом із «Переможцем», це одне з небагатьох оповідань, де розповідь ведеться від імені дівчинки. Якщо Людка є типовою дівчинкою, то Натка — справжня емансипантка. Вона не переносить сусіда Котьку, з яким колись товаришувала на рівних, але тепер вони ворогують і змагаються, бо «раніше були дітьми, а тепер стали хлопцями й дівчатами». З теплим гумором Нестайко описує їхні «тренування»: хлопці практикують «перенесення» тиші в сараї, а Натка — у шафі; вони тренують вестибулярний апарат, гойдаючись на мотузці, а Натка падає в калюжу, бо мотузка завдяки їхнім старанням обірвалась. Нарешті вони намагаються створити «невагомість», зависнувши між будинками, і тільки завдяки мужності, наполегливості та винахідливості Натки всім вдається залишитися неушкодженими. Це спільне випробування знову об'єднує їх на рівних, і хлопці запрошують Натку до своєї компанії: «Готуйся з нами! Будеш

першою Космо-Наткою». Хоча, мабуть, не варто ризикувати життям заради підтвердження рівності дівчат у справжній «чоловічій» дружбі.

Окремо слід згадати оповідання «Пригода в кукурудзі» та «Тореадори з Васюківки», присвячені художнику В. Євдокименку, які стали основою знаменитої трилогії. Саме в них читач вперше знайомиться з вигадниками Павлушею і Явою та мальовничою Васюківкою. Проте характери героїв і наслідки їхніх дій тут відрізняються від тих, що в трилогії. Наприклад, в оповіданні задуманий «бій биків» протиставляється повсякденній, на думку героїв, «нудній» праці Сала (Гриця Остапенка) і завершується прямим повчанням: «Що таке слава? Хтось сушить голову, вигадує вибрики… і лише сорому набирається. А інший працює в хліві, ні перед ким не хизується — і про нього пишуть…». Такого підходу у трилогії вже немає.

Підсумовуючи, можна сказати, що в оповіданнях уже проявилися ключові риси стилю й світогляду В. Нестайка: лаконічні описи й динамічність тексту; поступове «фокусування» уваги читача (спочатку автор ніби кидає погляд навколо, а потім зосереджується на головному герої); побіжна авторська розповідь про долю персонажів до описуваного моменту; насичення тексту конкретними деталями, що точно вказують на час подій; конфлікт між зовнішньою непоказністю та прихованими якостями або навпаки; фінал, де дружба і щирий сміх допомагають розв'язати непорозуміння. У творах чітко відчувається морально-етична позиція письменника та його глибока прив'язаність до української традиції розуміння, виховання й зображення дитини в літературі.

Саме в оповіданнях зароджуються образи, теми й проблеми, які супроводжуватимуть Нестайка протягом усієї творчості. Оповідання також є щирою розповіддю про минуле й сучасне, де дитина формує власний простір. Хоча поведінка його героїв може здаватися дещо театралізованою з сучасної точки зору, повоєнному поколінню було властиве це доросле, як для нас, ставлення до життя, наявність внутрішніх обмежень і правил, що регламентували не лише зовнішнє, але й внутрішнє життя. Саме в цій психологічній

достовірності полягає художня цінність Нестайка як оповідача, його душевна чистота, яка й сьогодні не залишає читача байдужим.

2.3 Методика вивчення повісті «Незнайомець з тринадцятої квартири» В. Нестайка

«Незнайомець з тринадцятої квартири або Злодії шукають потерпілого» є другою частиною трилогії «Тореадори з Васюківки». Під час уроку літератури учні вже вивчали окремі розділи, тому ми зосередимося лише на тих частинах, які вони ще не проходили[34].

Для проведення цього заняття можна обрати тип «заняття-бесіда». У цьому уроці планується використати такі методи та прийоми: бесіда, гра, проблемне запитання.

Після визначення типу заняття, методів та прийомів, можна перейти до наступного етапу. На етапі «Актуалізації опорних знань» можна провести бесіду з такими питаннями:

1. Що ви знаєте про Всеволода Нестайка?
2. Які твори Нестайка вам відомі з уроків літератури?
3. Хто є головними героями твору? Які у них справжні імена?
4. Які пригоди переживали герої?
5. Чи були у вас подібні пригоди в своєму житті?
6. Чого навчив вас цей?

Ці запитання допоможуть налаштувати учнів на заняття, активізувати їхні попередні знання та полегшити подальшу роботу на уроці.

Настав час перейти до основного етапу заняття, під час якого можна запропонувати цікаві ігри та завдання. Щоб заняття був більш цікавим, діти мають отримати чи то хорошу оцінку, чи то нагороду. На мою думку доречно виготовити фішки, які діти отримуватимуть за правильну відповідь.

Спершу варто познайомитися з героями твору. Для цього пропонується інтерактивна гра «Вгадай, хто це сказав». Ось орієнтовний перелік цитат:

1. "Якби так обідати морозивом! І снідати ним, і вечеряти!" (Павлуша).

2. "Хлопці, будьте друзями, покладіть там на сірі штани, щоб мені не повертатися." (Артист).

3. "У білому платті, з великим бантом-метеликом на голові, вона тримає за руку хлопчика у синій шкільній формі." (Валька).

4. Пізніше його очі наповнилися сльозами, і він вигукнув: "Пустіть! Ну, пустіть! Агов!" (Будка).

5. "Та трохи зіграв, панове, зіграв… Що зіграв, те й зіграв…" Він зиркнув на стіни, прикрашені фотографіями, і зупинив погляд на великій світлині Київського оперного театру. (Максим Валер'янович).

6. "Вони мені отако..." — він провів долонею по шиї, — "потрібні! Це ж такий типаж! У мене масовка!" (Режисер Євген Михайлович).

7. "Ось такий компот був! На три дні готувала. Я ж думала, то злодії. От шкода…"(Тітка Павлуші).

8. "Досить спати, мерці! Уже одинадцята година… То де були ваші душі сьогодні вночі? Признавайтеся!"(Дядько).

9. "Не довіряєш? А я ж тобі на пляжі довірив… Не побоявся…"(Жандарм, Олег Іванович).

Гра «Чарівна скринька»

Учні по черзі витягують із коробки картки з питаннями та завданнями, виконуючи їх на уроці:

1. Які емоції переживали хлопці, перебуваючи на Хрещатику?

2. Прочитайте найцікавіший епізод про пригоду в київському метро.

3. Що сталося під час дзвінка до квартири Валі? Чому це викликало неприємності?

4. На що хлопці витратили останні гроші?

5. Як хлопці відреагували на пам'ятник, який вони побачили?

6. Як годинник незнайомця опинився у Павла?

7. Через що страждав Павло?

8. Де хлопці вирішили шукати власника годинника?

9. Як Валя допомогла хлопцям?

10. Прочитайте уривок, де сталася бійка між Павлушею та Будкою.

11. Що обіцяв старий артист хлопцям?

12. Які пропозиції отримали хлопці на кіностудії?

13. Як розгорталася розмова Будки з хлопцями щодо годинника?

14. Прочитайте листа, якого хлопці написали дядькові.

15. Що сталося з дітьми у підземеллі? Хто їх врятував?

16. Що здивувало асистента, коли він прибув за хлопцями?

17. В якому фрагменті фільму знімалися Ява, Будка, Павлуша та Валя?

18. Перекажіть уривок, де Павлуша розмовляє з жандармом.

19. Які неприємності трапилися під час перегляду фільму?[68]

Таким чином, основний етап уроку можна організувати у формі інтерактивної роботи. Такий підхід зацікавить учнів і дозволить їм не лише краще опрацювати текст, а й висловлювати власні думки.

На етапі «Сприймання та засвоєння знань», щоб учні не просто запам’ятали зміст твору, а й змогли винести з нього важливі уроки, можна використати проблемне запитання.

«Як би ви вчинили на місці Павлуші в ситуації з годинником?»

Учні поділяться своїми думками, обговорять їх, а потім можна дати завдання написати твір на тему: «Чи можна вчинок хлопців вважати правильним?». Робота над цим запитанням і написання твору допоможуть дітям краще зрозуміти персонажів твору, задуматися над власними вчинками та прагнути до змін на краще.

На підсумковому етапі можна підвести підсумки заняття, обговорити враження та отримані уроки.

Щоб розвивати компетентності в спілкуванні державною та іноземною мовами, а також уміння вчитися впродовж життя під час вивчення твору Всеволода Нестайка, можна використовувати такі підходи:

Спілкування державною мовою:

Розвивальні бесіди та обговорення: Важливо заохочувати учнів висловлювати власні думки, обговорювати, аргументувати свої позиції щодо

ситуацій і дій героїв. Наприклад, під час гри «Здогадайся, хто це сказав» учні можуть пояснювати свої здогади, аналізуючи мову та поведінку персонажів.

Написання творів і рефлексій: Домашні завдання, як-от твір«Вчинок хлопців можна вважати...», допомагають удосконалити мовленнєві навички, розвиваючи вміння критично мислити, висловлюватися державною мовою та формулювати свої думки чітко й послідовно.

Спілкування іноземною мовою (англійською):

Переклад ключових епізодів та описів персонажів: Можна запропонувати учням перекласти уривки або діалоги героїв англійською мовою. Це сприятиме збагаченню словникового запасу, а також розвитку навичок перекладу, коли учні зіставлятимуть мовні звороти з рідної та іноземної мов.

Створення інтерв'ю з героями англійською: У формі гри учні можуть проводити інтерв'ю з героями твору англійською мовою, де один учащийся уявляє себе героєм, а інший ставить запитання. Це підвищить цікавість до вивчення мови та розвине навички спілкування англійською в неформальних ситуаціях.

Уміння вчитися впродовж життя:

Розвиток навичок самостійного дослідження: Підготовка міні-проєктів про автора, історичні й культурні аспекти твору чи теми, пов’язані з пригодами героїв, сприятиме навчанню через пошук і опрацювання нової інформації. Такі завдання розвивають навички самоосвіти й критичного мислення.

Використання рефлексивних запитань: Проблемні запитання, як-от «Як би ви вчинили на місці Павлуші?», сприяють розвитку самоаналізу. Це допомагає учням осмислювати власний досвід, а також шукати паралелі з повсякденними життєвими ситуаціями, розвиваючи відповідальність і навички ухвалення рішень.

Такі підходи допоможуть сформувати в учнів не лише знання за темою, а й уміння спілкуватися, критично мислити й безперервно навчатися, що є важливими компонентами їхнього майбутнього розвитку.

2.4 Методика вивчення повісті «Таємниця трьох невідомих» В. Нестайка

«Таємниця трьох невідомих, або Повість про те, як посварилися Іван Васильович з Павлом Денисовичем і що з того вийшло» є третьою частиною відомої трилогії Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки».

Для вивчення цієї частини на позакласному читанні я рекомендую використовувати різні методи та прийоми, вибираючи відповідний тип заняття, щоб твір був доступним і зрозумілим для учнів.

Моя пропозиція — обрати тип заняття у вигляді гри, що дозволить поєднати навчання з розвагою, використовуючи методи гри та вікторини.

На етапі «Актуалізація опорних знань» можна провести гру «Знайди помилки». Перш ніж почати, слід попередити учнів, щоб вони уважно слухали розповідь і виправляли помилки, які будуть в ній присутні[63].

Наприклад:

Відомий автор дитячої літератури Всеволод Нестайко створив повість «Тореадори з Васюківки», де головними героями є сільські хлопці Ява та Павлуша. Твір належить до оповідного жанру. У ньому описуються дитячі роки автора та його пригоди. Ява та Павлуша, як найкращі друзі, стали прототипами персонажів, яких Нестайко зобразив у своєму творі, що відбувається в селі Васюківка, де він також жив.

Завдання, яке пропонується для основного етапу заняття:

1. Опитування — інтерв'ю «Продовжіть речення».

Учні тримають мікрофон і відповідають на запитання, продовжуючи речення.

Орієнтовні запитання:

1.Павлуша та Ява посварилися через…(тому, щоЯва не хотів, щоб Павлуша спілкувався з Гребенючкою).

2. Ява викрав фотоапарат тому, що хотів…(сфотографувати привида).

3.Тоді коли Ява приніс фотоапарат Бардадимові, він пішов…(разом з Явою проявляти плівку для фото).

4. Ява запропонував іншим хлопцям піти на Горбушину могилу тому, що хотів…(пересвідчитись чи є там привид насправді).

5. Тоді коли Ява розпитав діда Салимона за привида, то з'ясувалось, що це не привид, а….(звичайна біла нейлонова сорочка, яка сушилась на плечиках у садку).

6. У селі розпочався потоп тому, що…(знесло греблю біля млина).

7. Ява пірнув у підтоплену хату, проте не зміг виплисти, якби його не порятував …(Павлуша).

8. Військовий приніс Яві….(лист).

9. Ява пірнув у підтоплену хату тому, що хотів…(дістати клунок схований за іконою).

10.Тоді коли хлопці проявили плівку, то на зображенні помітили… (привида)

11.Ява пполіз до дзоту тому, що хотів…(забрати інструкцію).

12.Ява посеред ночі поїхав на велосипеді у військову частину тому, що хотіли сказати…(про те, що затопило село)[39].

2. Гра «Загублені речі»

Учні мають визначити, хто є власником речей.

1. Племінник діда Салимона.

2. Ява.

3. Гребенючка.

4. Грицько Бардадим.

5. Гребенючка.

6. Сотник Горбуша.

А. Дикточка від посилки.

Б.Сапка.

В. фотоапарат

Г. Голова.

Д. Біла нейлонова сорочка.

Е. Малюнок курочки Ряби.

3. «Театр мініатюр».

Діти поділяються на групи і повинні розіграти імпровізовану сценку – діалог за прочитаним фрагментом твору.

Орієнтовні епізоди для постановки:

1. Ява з фотоапаратом на цвинтарі.

2. Хлопці змогли помирились.

3. Ява побив горщики з Павлушею.

4. Правда про несправжнього привида. (біла сорочка).

5. Хлопці дізналися всю правду.

6. Ява одержує лист, який писали троє невідомих.

На останньому етапі уроку можна провести інтерактивну вправу « Мозковий штурм»[45].

Учні отримують запитання і повинні над ним працювати протягом 10 хвилин, щоб потім дати відповідь.

Запитання: Яке значення дружби у житті людини? (на матеріалі повісті «Троє невідомих»).

Потім діти отримують завдання, у яких потрібно написати твір на тему: «Якою є справжня дружба?»

Отже, можна простежити, що все заняття насичено різноманітними іграми та вправами, які покликані на допомогу учням зрозуміти твір, зацікавити і навчати активно працювати на уроках, творча робота має допомогти зрозуміти, якою є справжня дружба, спонукає учнів до роздумів.

Щоб на основі цього заняття сформувати компетентності ініціативності й підприємливості, соціальну та громадянську компетентності, а також обізнаність і самовираження у сфері культури, можна запропонувати такі підходи:

Ініціативність і підприємливість:

Групова робота та творчі завдання: Через участь у грі «Театр мініатюр» учні можуть проявити ініціативу, зокрема, вибрати відповідні епізоди для інсценівок, самостійно розподілити ролі та підготувати необхідні реквізити. Це

сприяє розвитку відповідальності та навичок організації, а також допомагає дітям виявити свої лідерські якості й креативність.

Проблемне завдання: Під час вправи «Мозковий штурм» на тему значення дружби в житті людини, учні мають змогу формулювати й аргументувати власні думки, що розвиває навички аналізу, ініціативності та пошуку рішень.

Соціальна та громадянська компетентності:

Побудова діалогу та робота в групах: Гра «Знайди помилки» та командна діяльність під час «Театру мініатюр» допомагають дітям вчитися взаємодіяти, домовлятися та вирішувати суперечки, що розвиває соціальні навички. Ситуації з повісті, які стосуються конфліктів між Явою та Павлушею, є основою для дискусій про важливість спілкування, поваги та взаєморозуміння.

Рефлексія над темою дружби: Домашній твірна тему «Якою є справжня дружба» дозволяє дітям осмислити поняття справжньої дружби та відповідальності перед іншими людьми, що сприяє формуванню громадянських якостей і розумінню соціальних цінностей[48].

Обізнаність і самовираження у сфері культури:

Знайомство з літературною спадщиною та театралізація: Поглиблене вивчення твору Всеволода Нестайка та інсценівки за мотивами його повісті допомагають дітям розвивати культурну обізнаність і зацікавленість у літературі. Інсценування дає можливість для самовираження через рольову гру, використання акторських навичок, втілення образів героїв, що сприяє розумінню культурних цінностей.

Творчі завдання з культурними елементами: Завдання, як-от гра «Загублені речі», де учні ідентифікують речі, пов’язані з культурним контекстом твору, допомагають сформувати розуміння побуту, традицій і звичаїв, представлених у літературі. Це підвищує культурну компетентність, зацікавлює історією та розвитком літературної традиції.

Такі підходи дозволять урізноманітнити заняття, а також забезпечать розвиток ключових компетентностей, важливих для навчання, спілкування й соціального становлення учнів.

Висновки до РОЗДІЛУ 2

У розділі проаналізовано жанрові та стилістичні особливості творів Всеволода Нестайка, зокрема, його здатність поєднувати казкові мотиви з реаліями дитячого життя, що надає творам глибокого виховного потенціалу. Важливими аспектами є підхід автора до змалювання дитячих образів, через які він порушує морально-етичні питання, формуючи у дітей позитивні риси характеру. Акцент зроблено на особливостях методики вивчення його творчості, що включає інтерактивні завдання та методи, які сприяють розвитку компетентностей учнів.

Дослідження підтвердило, що твори Нестайка є ефективним інструментом у формуванні етичних цінностей, розвитку критичного мислення, креативності, а також навичок командної роботи. Розроблені методичні рекомендації забезпечують комплексний підхід до аналізу текстів, що дає можливість учням не лише глибше зрозуміти літературний матеріал, але й розвивати ключові компетентності, необхідні для успішної самореалізації.

У результаті проведеного дослідження було проаналізовано та окреслено особливості літературних творів Всеволода Нестайка, зокрема пригодницької повісті «Тореадори з Васюківки» та його інших казкових творів, які несуть вагомий виховний та навчальний потенціал для учнів. Було визначено, що літературна творчість Нестайка має значний вплив на формування позитивних моральних якостей дітей, зокрема дружби, відповідальності, сміливості, винахідливості та життєрадісності.

Завдяки інтеграції інноваційних методик, таких як інтерактивні вправи, ігрові та проблемно-орієнтовані завдання, заняттяи, побудовані на творчості Нестайка, сприяють активному залученню учнів до процесу навчання. Вивчення його творів на заняттях літератури не лише заохочує школярів до читання, але й

розвиває їхні мовленнєві компетентності, ініціативність, навички роботи в команді та вміння працювати з інформацією[8].

Зроблено висновок, що літературна спадщина Всеволода Нестайка залишається актуальною й сьогодні, оскільки вона допомагає учням осмислювати життєві цінності та вчить їх бути кращими, толерантнішими й людянішими.

РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ВСЕВОЛОДА НЕСТАЙКА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 6 КЛАСІ.

3.1 Методика вивчення повісті-казкки «Чарівні окуляри» В. Нестайка.

У сучасному світі, що активно розвивається, особливу увагу приділяють підготовці молодого покоління, здатного мислити творчо, приймати обґрунтовані рішення, працювати в команді та досягати поставлених цілей. Саме тому важливою стає якість освіти, яку отримують молоді люди. У Законі України «Про освіту», який набрав чинності 28.09.2017, проголошено, що освіта має на меті «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей та компетентностей, необхідних для самореалізації, виховання відповідальних громадян, здатних робити свідомий вибір та спрямовувати свої дії на благо суспільства, що, своєю чергою, сприятиме зростанню інтелектуального, економічного, творчого й культурного потенціалу України та забезпеченню сталого розвитку країни в європейському контексті».

Не секрет, що інтерес до знань у багатьох учнів поступово знижується, а традиційні методи навчання вже не забезпечують очікуваних результатів. Це спонукає мене шукати і впроваджувати методи, які здатні активізувати пізнавальну діяльність школярів, зацікавити їх навчальним матеріалом і мотивувати до вдосконалення своїх знань та навичок.

Мотивація навчальної діяльності учнів:

Досвід показує, що навчання стає ефективним лише тоді, коли учні розуміють його значення і цінність. Тому, готуючись до кожного заняття, я приділяю особливу увагу мотивації, підбираючи завдання, які будуть не лише доступними, а й значущими для учнів. Адже саме наявність чіткої мотивації пробуджує в них бажання активно працювати.

Під час створення мотиваційних елементів я використовую сучасні методи. Наприклад, гру «Станція «ДЧЦМЗ» (Для чого це мені знадобиться), що допомагає учням зрозуміти практичну цінність навчання.

Актуалізація опорних знань учнів:

Для стимулювання пізнавальної діяльності важливо актуалізувати попередні знання, оскільки новий матеріал засвоюється краще, коли пов'язаний з уже набутою інформацією[4]. Серед методів і прийомів, які я застосовую для цього, особливо ефективними є такі:

«Інтелектуальна розминка»: учням пропонуються запитання для роздумів, які налаштовують їх на подальшу роботу;

«Взаємоопитування»: учні ставлять один одному запитання, пов'язані з домашнім завданням або попередньо вивченою темою, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

«Запитання – відповідь»: До дошки запрошується школьник, який прагне отримати високий бал. Його завдання – відповідати на запитання однокласників за змістом художнього твору.

Гра «Чомучки»: Учні складають запитання з теми, що починаються зі слова «чому?».

«Пінг-понг»: Двоє учнів по черзі задають одне одному запитання з вивченої теми.

«Тести»: Учням пропонується кілька варіантів відповідей, з яких вони обирають правильну.

«Мікрофон»: На запитання учні по черзі відповідають у мікрофон.

Приклад:

«У класі всі називають мене Рудий Африканський їжачок. Або Африканець. Або Рудий їжачок. Або просто їжачок. Рудим Африканським їжачком мене назвав Ромка Черняк, наш класний лідер. Ми тоді вивчали Африку на географії. А волосся у мене дійсно руде, як вогонь, і настовбурчене, як голки в їжака» (Вася Богданець).

«Вона була найкрасивішою дівчиною в моєму класі. Стрункa, блакитні очі, темні брови... Горда і неприступна. Вона ніколи нікому не писала записок. Навіть Ромка Черняк губився і соромився в її присутності» (Рита Скрипаль).

«Раптом, нізвідки, поруч з нами з'явилася старенька бабуся. У неї був довгий ніс, смішний капелюшок і тростинка. Вона була розгублена, мружила очі і дивилася на всі боки» (Маргарита Степанівна).

«У неї було чорне волосся, блакитні очі, великі волохаті вії. У вухах перлинні сережки. Стрункa, як тополя... (Анжеліка).

«Просто з балкона, в повітрі, я побачила усміхненого хлопчика у вишитій сорочці, сірій набакирській шапці, червоних штанях і червоних чоботях, який сидів на дивному напівпрозорому синьому коні з яскраво-жовтою гривою і жовтим хвостом. Хлопчик тримав у руці срібне перо» (козачка Галька).

«Вийшов синій чоловік з фіолетовими очима, а в його очах, як стріла годинникового механізму, бігав жовтий демон.

«З палацу вибіг старий синій чоловік із зеленою бородою і жахливими зеленими очима. Чаклун гостро подивився на нас і раптом підбіг до Ромки, обняв її і почав цілувати, щасливо сміючись. Я й оком не встиг змигнути, як він схопив Ромку на руки і зник з ним у палаці» (Зловред Поганський-Фриганський).

«На стільці перед величезним екраном сидів чудовий дідусь в окулярах з подвійними скельцями - зверху прозорими, знизу чорними. ..... (Іван Іванович-Шкайло).

«Незакінчені речення». Я читаю початок речення, а школьник дописує решту.

«Вірю - не вірю». Учні відповідають, чи згодні вони з твердженням, чи ні, на запитання, з якого воно починається.

«Світлофор. Роздайте зелені та червоні картки. Підніміть зелену картку, якщо школьник знає відповідь, якщо ні - підніміть червону.

«Ланцюгове опитування». Поставити коротке запитання учневі, який відповідає на нього або ставить запитання іншому учневі.

«Пошук помилок». Зачитайте уривок з помилками і попросіть учнів виправити їх, аргументуючи свою думку.

«Снігова куля». Скажіть слово і киньте сніжку в одного з учнів. Якщо школьник спіймав сніжку, скажіть речення і передайте його іншому учневі. Учень, який зловив сніжку, ставить запитання і передає його однокласнику.

«Літературна вікторина». Учні отримують цитату і мають визначити, хто є героями твору[41].

Метод «Чиста дошка». Перед початком заняття я пишу питання на дошці. Якщо школьник правильно відповів на запитання, він може стерти його з дошки. Результат є ідеальним лише тоді, коли дошку вже неможливо впізнати.

«Лицарський турнір». Учні виходять до дошки і вступають у «двобій» з учителем, під час якого по черзі відповідають на запитання, поставлені один одному. Запитання мають бути короткими, а відповіді короткими.

«Визнай мене». Деяких учнів просять говорити від імені автора або персонажа твору, не називаючи його імені. Інші учні повинні відгадати ім'я персонажа, якого вони грають.

«Оживи фотографію». Учням пропонується подумати про життя і творчество художника, дивлячись на фотографію.

«Анкета від художника». Підготувати запитання за змістом твору.

Гра «Відлуння». Наприклад, я називаю письменника, а учні називають його твір.

Представлення теми, цілей заняття та очікуваних результатів.

Є кілька способів представити тему заняття.

Запропонуйте учням дослідити тему заняття, розгадуючи загадки або складаючи пазли.

Я також використовую метод декодера. Я розшифровую тему заняття за допомогою цифр і букв, написаних під ними. Прошу учнів розшифрувати їх і представити тему заняття.

Метод мозаїки. Зі слів, написаних на окремих смужках паперу, скласти фразу за темою заняття. Це стимулює інтерес дітей та активізує їхні когнітивні навички.

Пропонується метод «одне речення», щоб перевірити, чи зрозуміли учні епіграф заняття.

Пояснення нового матеріалу

Під час пояснення нового матеріалу використовую метод «запитання до змісту», коли учні слухають новий матеріал і формулюють запитання до нього.

Щоб спрямувати учнів на самостійну роботу з книгою, використовую метод «маркування». Під час читання тексту учні олівцем позначають «+» - відому їм інформацію, «-» - нову інформацію та «?» - незрозумілу інформацію, яка потребує додаткового пояснення. або метод «відкриття». Учні працюють у парах. Кожна група опрацьовує власний теоретичний матеріал, а потім обмінюється знаннями.

Як «навчати і вчитися». Діти, які вивчили щось нове, пояснюють це дітям, які цього не розуміють.

Наприклад, дайте відповідь на такі запитання

Як ви гадаєте, чому знаменитий автор дитячих творів обрав жанр свого твору як правдиву історію?

Які, на вашу думку, основні теми повісті?

Які особливості мови повісті ви помітили? Наведіть приклади.

Чи сподобалося вам оповідання?

Що ви дізналися з цього оповідання?

Наприкінці будь-якого заняття має бути самооцінювання та оцінювання учнів. Учнівське оцінювання заняття допомагає вчителю зрозуміти, як пройшов заняття і на чому слід зосередитися в майбутньому[31].

На основі цього твору можна виділити три ключові компетентності — екологічну грамотність, математичну компетенция та компетенция уміння вчитись впродовж життя. Ось як їх можна розвинути:

Екологічна грамотність:

Ця компетенция може розвиватися через практичні завдання, що підвищують свідомість учнів щодо довкілля та сталого розвитку. Наприклад:

- Під час ігор на кшталт «Чиста дошка» або «Світлофор», учитель може ставити запитання щодо екологічних проблем або просити учнів оцінити корисність певних дій для довкілля, що допомагає їм осмислити значення особистого внеску у збереження природи.

- Вчитель може використовувати методи запитань-відповідей (наприклад, «Знайди помилку» або «Інтелектуальна розминка») з екологічною тематикою, щоб допомогти учням зв’язати нові знання з уже набутими екологічними уявленнями.

Математична компетенция:

Математична грамотність може розвиватися, якщо учням надаються практичні завдання для тренування навичок аналізу та логічного мислення:

- Метод «Дешифрувальник» — для розгадування зашифрованих тем заняття за допомогою чисел. Це сприяє логічному мисленню та інтересу до числа і структури, а також допомагає розвивати вміння розв’язувати нестандартні завдання.

- Використання ігор на зразок «Пінг-понг» чи «Бліц опитування по ланцюжку» може включати математичні задачі, які потрібно вирішити за обмежений час, розвиваючи швидкість мислення та здатність застосовувати числові навички[25].

Компетентність уміння вчитись впродовж життя:

Для розвитку цієї компетентності важливо стимулювати інтерес учнів до постійного саморозвитку та навчання:

- Гра «Навчаючи, вчусь» дозволяє учням пояснювати матеріал одне одному, що розвиває вміння самостійно засвоювати знання та передавати їх іншим.

- Вправи на самооцінку та оцінювання учнями заняття дають змогу формувати критичне мислення і здатність аналізувати власний прогрес та бачити, на які моменти варто звернути більше уваги у майбутньому.

- Метод «Позначки» під час роботи з текстом дозволяє учням відслідковувати власне розуміння та потреби в додатковому поясненні, що є важливим для формування навичок самоконтролю в навчанні.

Такі вправи і методи інтегрують різні компетентності та допомагають створити умови для всебічного розвитку учнів, які є адаптивними до сучасних потреб освіти.

3.2. Використання комунікативно-ситуативних вправ під час вивчення пригодницької повісті «Чарівний талісман» В. Нестайка.

Підхід до проведення уроків з української літератури має бути комунікативно-діяльнісним, що, з одного боку, створює умови для спілкування, дозволяючи учням засвоювати поняття через процес комунікації і з метою комунікації, а з іншого боку — сприяє розвитку та вдосконаленню навичок і вмінь у різних формах мовленнєвої діяльності.

Комунікативними вважаються вправи чи завдання, які відображають або моделюють процес спілкування. Вони відрізняються від мовленнєвих тим, що включають вказівку на основні складові комунікативного процесу, тобто на конкретну ситуацію. Тому ці вправи іноді називають комунікативно-ситуативними. В основі таких вправ лежить навчально-мовленнєва ситуація, створена вчителем (або подана в підручнику), яка має на меті стимулювати учнів до створення висловлювань, що відповідають реальним або можливим умовам.

Науковою основою для формування, закріплення та удосконалення мовленнєво-комунікативних умінь, необхідних для ведення діалогів, є принципи психолінгвістики (теорії мовленнєвої діяльності).

Будь-яка діяльність складається з чотирьох етапів: орієнтування, планування, реалізації задуму та контролю.

Перший етап мовленнєвої діяльності — орієнтування в комунікативній ситуації. Це означає визначення мети спілкування, а саме:

- чи буде воно відбуватися в офіційних чи неофіційних обставинах;

- хто буде адресатом мовлення: одна особа, дві, кілька осіб чи велика аудиторія;

- чи відбуватиметься спілкування в усній чи письмовій формі;

- чи буде воно монологічним або діалогічним.

Другий етап — планування. На цьому етапі мовець має розглянути та визначити тему, зміст і основну думку майбутнього висловлювання.

Третя фаза полягає в переході від спланованого висловлювання до його практичного втілення через мовні засоби. Це включає вибір та використання слів, граматичних конструкцій і синтаксичних форм, що відповідають змісту, визначеному на попередньому етапі.

Четверта фаза — контроль. На цьому етапі мовець порівнює результат своєї мовленнєвої діяльності з попереднім задумом. Якщо мета спілкування не досягнута, це свідчить про помилку, яку було допущено на одній з попередніх фаз. Усвідомивши свою помилку, мовець має виправити її і повторити спробу, щоб досягти бажаного результату.

Хоча ми часто проходимо ці фази без свідомого розуміння, на автоматі, постає питання: чи завжди цей «автопілот» працює належним чином? Чи можемо ми бути впевненими, що спілкуємося без помилок, які призводять до непорозумінь?[Додаток 1]

Для того щоб уникнути помилок у мовленні учнів, важливо впроваджувати на заняттях ситуативні вправи для розвитку діалогічного мовлення[35]. В таких вправах чітко окреслюється ситуація спілкування: хто і з ким говорить, де, з якою метою і про що йдеться (зміст висловлювання). Це дозволяє охопити перші дві фази мовленнєвої діяльності. Під час виконання вправи учні, працюючи парами (коли йдеться про діалог), змоделюють третю і четверту фази або навіть всі чотири фази мовленнєвого процесу. Метою таких вправ є розвиток і закріплення відповідних мовленнєвих навичок у школярів.

Крім того, ситуативні вправи можуть бути корисними не лише для діалогічного мовлення, а й для створення учнем монологів, сприяючи розвитку їх здатності будувати структуровані висловлювання.

Використання комунікативно–ситуативних вправ забезпечує діалогічність навчання, дозволяє реалізувати сучасну освітню парадигму:

школьник – суб'єкт навчання. Вправи такого типу допомагають виховати людей із критичним мисленням, чесних із собою, здатних долати власні сумніви, базувати судження на доказах і протистояти маніпуляціям. А також завдання такого типу вдосконалюють комунікативні вміння й навички, що забезпечують перехід від відтворення запропонованого тексту до самостійного, непідготовленого виступу в будь-якій ситуації. Пропоную вправу «Щоденник подвійних записів», твір з опорою на піраміду та твір-перевтілення до твору Всеволода Нестайка «Чарівний талісман».

Вправа «Щоденник подвійних записів»

до твору Всеволода Нестайка «Чарівний талісман»

Уважно прочитайте уривки з повісті Всеволода Нестайка «Чарівний талісман». Занотуйте свої коментарі стосовно фрагментів, записаних ліворуч, скориставшись матеріалами з довідки.

Наприклад, чому вибрано саме ці цитати? Над чим розмірковуєте ви, перечитуючи їх? Які почуття викликає кожен із фрагментів? Які погляди чи вчинки героїв поділяєте, а які ні? Які риси характеру героїв найяскравіше проявилися в тій чи іншій ситуації? Що порадили б героям? Як вчинили би ви? Чи пов'язані вибрані події з вашим життєвим досвідом?

Твір –перевтілення

Пригадайте зміст повісті Всеволода Нестайка «Чарівний талісман». Уявіть себе в ролі певної речі (жаб'ячої лапки, виграного в лотерею автомобіля…) чи героя (одного з хлопчаків, їх батьків чи матерів, листоноші, Бровка, чарівника …). Опишіть події повісті (одну чи кілька) їх очима.

Зразок.

Вітаю, юні друзі. Я жаб'яча лапка, отой чарівний талісман, що потрапив до рук трьох друзяк-хлопчаків в одній із повістей. Бажаєте познайомитися? Розумію, що раніше ви й не мріяли про таку подію… Та все буває вперше!

Так, я не є приваблива, та головне, як і в людях, усередині – можу виконувати бажання. Ось і довелося «попрацювати» в мальовничих Гарбузянах. Заповажала я Сашка Цигана: автомобіль і всі можливості, що з ним пов'язані!

Оце так по-хлопчачому, по-справжньому! Та виявилося, що клопотів із бажанням більше, чим користі. Із Сашком Марусиком начебто й легше, та й тут перепони – стати кінозіркою можна, коли й насправді талановитий і не стоїш на шляху визнаних усією громадою хлопців. Совість, бачите, є в нього!

А от третій, Сашко Журавель, по-справжньому здивував мене: нічого не забажав, окрім дружби та злагоди. І хоча шлях до цього був надто небезпечний (вода – не іграшка), та своє отримав. Виявляється, саме він розумів, що найголовніше в житті і що дружба – це відповідальність, а не привілей.

Ось вам і Гарбузяни з їх дивовижними мешканцями. Навіть я , чарівна жаб'яча лапка, відчула себе зайвою серед них. Нема мені роботи серед таких людей, які цінують дружбу, злагоду із піснею на вустах. А ви бійтеся своїх бажань, бо можуть збутися. Не запросите в гості?

Твір з опорою на піраміду

Оберіть героя (який найбільше запам'ятався, яким захоплюєтеся чи який нагадує вас самих) із повісті Всеволода Нестайка «Чарівний талісман». Напишіть твір з опорою на піраміду, підбираючи найбільш вдалі слова та скориставшись алгоритмом:

1рядок - 1 слово (ім'я героя твору).

2 рядок – 2 слова (опис героя).

3 рядок – 3 слова (опис місця події).

4 рядок – 4 слова (опис проблеми, тобто що відбулося).

5 рядок – 5 слів (про першу подію).

6 рядок – 6 слів (про другу подію).

7 рядок– 7 слів (про розв'язку).

Щоб сформувати компетентності іноземної мови, інформаційно-комунікативну та соціальну компетенция на основі наведеного тексту, можна організувати діяльність учнів так:

Компетентність спілкування англійською мовою:

- Твір-перевтілення англійською: Дати завдання учням написати опис подій з «Чарівного талісмана» від імені обраного героя англійською мовою. Вони

можуть уявити себе в ролі жаб’ячої лапки або іншого персонажа, використовуючи прості фрази та слова[14]. Це сприятиме розвиткові їхньої здатності висловлювати думки англійською мовою.

- Використання ситуативних вправ: Учитель може створити ситуацію для діалогу між учнями англійською, де один гратиме роль героя з повісті, а інший – інтерв’юера, який запитує про події, думки або вчинки.

Інформаційно-комунікативна компетенция:

- Щоденник подвійних записів: Запропонувати учням навести цікаві цитати з повісті, записавши їх ліворуч, а праворуч дати коментарі, у тому числі англійською мовою, обговоривши свій вибір та почуття. Це допоможе учням аналізувати інформацію та виражати емоційні та критичні погляди на ситуації.

- Створення твір-піраміди: Завдання побудувати твір на основі піраміди англійською мовою вимагає від учнів коротко, але влучно описувати характеристики та події, що розвиває навички пошуку ключової інформації та її стислого представлення.

Соціальна компетенция:

- Обговорення етичних аспектів: Створити вправи для обговорення моральних виборів героїв повісті, таких як Сашко Журавель, який обрав дружбу та злагоду. Учні можуть порівнювати ситуації з власним досвідом, а також працювати в групах для обговорення та розв'язання подібних ситуацій.

- Рольові ігри: Залучити учнів до рольової гри, де кожен представляє певного героя з твору й обговорює його рішення. Це сприятиме розвитку навичок співпраці, емпатії та розуміння цінностей дружби, відповідальності та доброти.

Такі методи інтегрують комунікативний, діяльнісний та соціальний аспекти, формуючи ключові компетентності в іноземній мові, комунікації та соціальній взаємодії.

3.3 Методика вивчення пригодницької повісті «Тореадори з Васюківки» В. Нестайка.

Всеволод Нестайко, видатний дитячий письменник, є автором багатьох творів, які здобули популярність як в Україні, так і за її межами. Його повість

«Тореадори з Васюківки» є однією з таких книг, що розповідає про кмітливих і веселих хлопців, які потрапляють у різноманітні пригоди.

«Тореадори з Васюківки» відноситься до пригодницького жанру. Цей тип літератури має свої характерні ознаки: динамічний розвиток подій, зміни обставин, що тримають читача в напрузі. Пригодницька повість — це прозовий твір, менший за обсягом, ніж роман. Такий жанр дуже популярний у світовій літературі, зокрема в творах, як-от «Робінзон Крузо». Для дитячої пригодницької літератури характерний насичений подіями сюжет, де герої вирізняються винахідливістю, активністю і оптимізмом, що робить ці твори цікавими для молодших читачів.

Метою вивчення твору є закріплення основних відомостей про життя та творчість В. Нестайка. Під час аналізу пригодницької повісті «Тореадори з Васюківки» можна з'ясувати, чи може цей жанр навчити чогось корисного. Завданням є вдосконалення вмінь учнів характеризувати головних героїв, оцінювати їхні вчинки та аргументувати свій вибір. Також важливо розкрити особливості твору, його пригодницьку природу. У ході вивчення твору необхідно розвивати навички виразного читання, переказу і коментування тексту, формувати активну життєву позицію, естетичні смаки, а також уміння аргументовано висловлювати свою думку та бути толерантними. Важливим аспектом є виховання позитивних рис характеру та оптимістичного світогляду.

Для перевірки готовності учнів до аналізу повісті можна використати гру «Словесний футбол». У цьому випадку учні отримують завдання попередньо ознайомитись з біографією письменника та підготувати запитання по змісту твору. Під час гри школярі обмінюються запитаннями та отримують вичерпні відповіді.

Ось можливі запитання та відповіді:

1. Чи можна вважати Всеволода Нестайка нашим сучасником?

(Так, можна вважати, оскільки він активно працював до 2014 року.)

2. Якою була мрія Всеволода Нестайка у дитинстві? І чому?

(Він мріяв стати капітаном далекого плавання. У дитинстві він багато часу проводив на морі, зокрема в Одесі, де через свою худорлявість часто став об’єктом уваги медсестер, що приносили йому додаткову їжу. Враження від моря, кораблів і штормових хвиль залишились у його пам’яті на все життя.)

3. Що ви можете розповісти про дитинство В. Нестайка?

(Письменник часто згадував свою самотність у дитинстві. Він не пам'ятав батька, оскільки той загинув у 1934 році під час виконання державного завдання за кордоном. Батько був мужнім, веселим і товариським чоловіком, любився серед людей, вільно володів п’ятьма мовами, і для маленького Всеволода був символом таємничості. Дитинство письменника було нелегким, адже він часто хворів і переносив багато дитячих хвороб[3].)

4. Які враження залишив рідний місто у хлопця? Чому?

(Хлопець народився в місті Бердичів, але в пам'яті залишилась лише одна яскрава згадка: страшний голод 1933 року. Коли він, будучи трирічним, просив їжі, а йому нічого не давали, він відповів: "Ну, то дай води". Саме через цей голод родина вирішила переїхати до Києва в 1933 році, до маминої сестри та її сім'ї. Як згодом згадував письменник, через пережитий голод і важкі спогади його душа не відчула прив'язання до міста Бердичів. Київ став його рідним містом.)

5. Чи має відомий дитячий письменник нагороди?

(Так, він отримав премію імені Лесі Українки за повість-казку «Незвичайні пригоди в лісовій школі». Фільм, заснований на його творі «Тореадори з Васюківки», здобув Гран-прі на Міжнародному фестивалі в Австралії. Крім того, письменник був нагороджений орденом Ярослава Мудрого V ступеня указом Президента України.)

6. Які ще твори належать автору, окрім «Тореадорів з Васюківки»?

(Окрім «Тореадорів з Васюківки», автор написав такі твори: "Загадка старого клоуна", "Чудеса в Гарбузянах", "В країні Сонячних Зайчиків", "Чарівні окуляри".)

7. Коли, на думку письменника, закінчилося його дитинство?

(За словами письменника, війна стала тією подією, яка зупинила "годинник" його дитинства.)

8. Чому знаменитий автор дитячих творів обрав саме цей жанр?

(Як говорив сам письменник, він став дитячим письменником, тому що хотів повернутися в інше дитинство, веселе та сповнене пригод, ігор і розваг, яке не було у нього.)

9. Які професії освоював Всеволод Нестайко?

(Нестайко працював столяром, слюсарем, візником та репетитором.)

Під час заняття доцільно звернути увагу учнів на відмінності між повістю та пригодницькою повістю, щоб краще розуміти жанрові особливості твору.

Аналіз повісті, окрім характеристики образів та вчинків головних героїв, повинен містити опис паспорту твору, що дасть змогу сформувати в учнів загальну картину про твір. У такому «паспорті твору» варто зазначити тему, ідею, основну думку та вказати на жанр. Наприклад:

Тема: Опис пригод двох хлопців, які опиняються в захоплюючих ситуаціях і намагаються проявити свою самостійність у їх вирішенні.

Ідея: Пошана до дитячої кмітливості, винахідливості, розуміння гумору та критика необдуманих вчинків.

Основна думка: Дитинство є часом формування особистості, і хоч хлопці часто бешкетують, у їхніх серцях панує доброта і благородство.

Жанр: Пригодницька і гумористична література.

Підсумки заняття можна провести через інтерактивну вправу «Дерево рішень». Наприклад:

Хлопці з Васюківки завжди мають благородні наміри, але через брак досвіду і знань часто потрапляють у незручні ситуації. Вони, обговорюючи свої вчинки, намагаються усвідомити помилки та уникати їх у майбутньому, хоч і продовжують вигадувати нові авантюри. Давайте допоможемо їм, надаючи поради, що саме вони повинні зробити, щоб їхні мрії стали реальністю і все задумане здійснилося. Напишіть свої поради на зелених листочках і прикріпіть

їх до «Дерева рішень» (листочки прикріплюються до намальованого на ватмані дерева).

В кінці заняття варто оголосити навчальні досягнення учнів, з'ясувати, чи була досягнута мета та задати домашнє завдання.

На основі твору можна розробити заняття, яке сприятиме розвитку навичок спілкування державною мовою, ініціативності та підприємливості, а також екологічної грамотності:

Компетентність у спілкуванні державною мовою:

Для розвитку навичок спілкування українською мовою можна запровадити завдання, що потребують активної участі учнів у дискусіях, переказах та обговореннях:

- Переказ ключових подій твору: За допомогою гри «Словесний футбол», учні зможуть практикувати вміння точно та змістовно висловлюватися українською, ставлячи питання та формулюючи відповіді.

- Аналіз образів та характеристика героїв: Під час обговорення вчинків героїв повісті «Тореадори з Васюківки» діти можуть аргументувати свою думку, толерантно висловлювати оцінки героїв та ділитися власними враженнями.

- Створення «Паспорту твору»: Під час цього завдання учні зможуть розвинути вміння чітко висловлювати основні ідеї, тему та жанр твору, що допомагає структурувати свої думки та грамотно формулювати їх.

Ініціативність та підприємливість:

Розвинути компетенция ініціативності та підприємливості можна через завдання, що стимулюють учнів до креативного мислення та ухвалення рішень:

- Інтерактивна вправа «Дерево рішень»: Учні мають надати поради головним героям, що може допомогти розвивати ініціативність, навички планування та оцінки наслідків власних рішень. Це завдання також сприяє формуванню підприємницького мислення, коли діти вчаться передбачати наслідки своїх порад для героїв[23].

- Власний аналіз пригод героїв: Учні розглядають різні ситуації, в які потрапляли персонажі, та обмірковують, як вони самі могли б вирішити такі

проблеми. Це допомагає розвивати впевненість у своїх рішеннях та здатність до самостійного мислення.

Екологічна грамотність:

Навичку екологічної грамотності можна розвинути за допомогою обговорення відповідального ставлення до природи, що піднімає такі теми, як ресурсозбереження, відповідальне використання природних ресурсів та вплив поведінки людини на навколишнє середовище:

- Обговорення поведінки героїв у довкіллі: Наприклад, оцінка ситуацій, де головні герої ненавмисно потрапляють у «пригоди», які можуть мати вплив на природу або суспільство (наприклад, створення штучних ставок чи ігор у природному середовищі). Учні можуть розглянути можливі негативні наслідки і обговорити, як зробити такі дії більш екологічними.

- Розробка власних екологічних рішень: Вправа на створення рекомендацій «Як діяти відповідально», де учні вигадують, які екологічні рішення могли б допомогти героям у ситуаціях, пов’язаних із природою, дозволить їм зрозуміти значення екологічної грамотності у житті.

Такі завдання допоможуть учням практикувати не лише мову, а й ініціативність, креативне мислення та усвідомлення екологічних питань через призму літературного твору, розвиваючи їх як активних, свідомих громадян.

Висновки до РОЗДІЛУ 3

У висновку до розділу можна відзначити, що методика вивчення повісті-казки «Чарівні окуляри» В. Нестайка демонструє ефективний підхід до формування різних компетентностей у школярів, зокрема екологічної грамотності, математичної компетентності та здатності до навчання протягом життя. Сучасні методи, що активно залучають учнів до процесу навчання через ігрові та інтерактивні вправи (наприклад, «Чиста дошка», «Світлофор», «Пінг-понг», «Позначки»), дозволяють їм не лише засвоювати нові знання, а й формувати цінності відповідального ставлення до природи, критичного мислення та ініціативності.

Результати дослідження підкреслюють важливість використання активних методів навчання, орієнтованих на розвиток практичних навичок, що сприяють усвідомленню учнями необхідності екологічно грамотної поведінки, вміння аналізувати й логічно мислити, а також розвивають інтерес до навчання та самоосвіти. Таким чином, компетентнісний підхід у викладанні літератури дозволяє інтегрувати навчальний процес із реальними потребами сучасного світу, забезпечуючи всебічний розвиток особистості учнів.

Використання комунікативно-ситуативних вправ у вивченні повісті «Чарівний талісман» В. Нестайка підкреслюють важливість комунікативно-діяльнісного підходу в сучасному освітньому процесі. Такий підхід забезпечує активне залучення учнів у процес навчання, де комунікативно-ситуативні вправи імітують реальні ситуації спілкування, що сприяє розвитку мовленнєво-комунікативних навичок у дітей. Дотримання чотирьох фаз мовленнєвої діяльності (орієнтування, планування, реалізація задуму та контроль) дозволяє учням оволодіти вмінням будувати власні висловлювання, відповідно до ситуації спілкування, що формує впевненість у мовленнєвій діяльності.

Застосування ситуативних вправ, таких як «Щоденник подвійних записів», «твір з опорою на піраміду» та «твір-перевтілення», сприяє вихованню критичного мислення, здатності до самоаналізу і навичок співпраці. Ці вправи допомагають учням переходити від механічного відтворення тексту до вільного і змістовного висловлення своїх думок.

Отже, використання комунікативно-ситуативних вправ у процесі вивчення літературних творів забезпечує ефективне формування мовленнєвих умінь, розвиває соціальні навички та готує учнів до успішної взаємодії в різноманітних життєвих ситуаціях.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження творчості Всеволода Нестайка проаналізовано жанрові та стилістичні особливості його творів, зокрема поєднання казкових мотивів із реаліями дитячого життя, що надає їм значного виховного потенціалу. Твори Нестайка, зокрема пригодницька повість «Тореадори з Васюківки» та повість-казка «Чарівні окуляри», відіграють важливу роль у формуванні моральних якостей дітей, таких як дружба, відповідальність, сміливість і винахідливість. Завдяки інтеграції новітніх методик у процес вивчення цих творів, таких як інтерактивні завдання, ігрові та проблемно-орієнтовані вправи, учні залучаються до активного навчання та розвивають важливі компетентності.

Методики, які сприяють реалізації ключових компетентностей на заняттях української літератури у 5-6 класах і включають комунікативно-ситуативні вправи, «Щоденник подвійних записів», «твір-перевтілення» і «твір з опорою на піраміду», дозволяють учням формувати комунікативні навички, розвивати критичне мислення, креативність і командну роботу. Усі ці методи створюють умови для розвитку мовленнєвих і соціальних навичок, вміння працювати з інформацією та приймати відповідальні рішення.

Таким чином, творчество Нестайка залишається актуальною та ефективною для сучасної освітньої парадигми. Використання його творів на заняттях літератури не тільки заохочує учнів до читання, але й сприяє їхньому всебічному розвитку, осмисленню життєвих цінностей, формуванню позитивних якостей та адаптації до потреб сучасного світу.

Завдяки використанню активних методик, таких як «Чиста дошка», «Пінг-понг», «Щоденник подвійних записів» і «твір-перевтілення», учні не лише краще засвоюють зміст літературних творів, а й розвивають важливі компетентності: мовленнєву, екологічну, соціальну, математичну та інші. Уроки, побудовані на матеріалі пригодницьких повістей Нестайка, сприяють розвитку критичного мислення, вміння працювати в команді, комунікаційних навичок і стимулюють зацікавленість у навчанні та саморозвитку.

В результаті було підтверджено, що літературна спадщина Всеволода Нестайка є ефективним засобом формування етичних цінностей у школярів, навичок самоаналізу та самовираження. Вона залишається актуальною, адже не лише допомагає учням усвідомлювати життєві цінності, але й адаптує їх до сучасних освітніх вимог, готуючи до успішної соціальної взаємодії та самореалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Бібік Н. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики. — К. : К. І. С., 2004.

2.Бібік Н., Єрмаков І.., Овчарук О. Компетентнісна освіта — від теорії до практики. — К. : Плеяда, 2005.

3.Бичко В. Всеволоду Нестайку — 50 / В. В. Бичко. Літ. Україна. — 1980. — 1 лют. ; Література. Діти. Час. 1980 : зб. літ.-критич. ст. про дит. л-ру. — К., 1980. — Вип. 5. — С. 195–196 : фотогр.

4.Боганець Н. Інтерактивні технології на уроках біології та в позаурочній діяльності / Н. П. Боганець: наук.-метод. журн. — 2006. — № 17–18. — С. 31–34.

5.Богданова О. Інноваційні підходи до викладання біології : навч. посіб / О. К. Богданова. — Х. : Основа, 2003.

6.Бойцун І. Дзеркало як код ініціального обряду в текстовій площині казки : [на прикл. укр. літ. казок В. Нестайка, Я. Стельмаха] / І. Є. Бойцун. Актуальні проблеми слов'янської філології. — 2009. — Вип. 20. — С. 308–315. — Бібліогр. : с. 124.

7.Возняк І. Нема нічого кращого за дружбу! : вивч. повісті Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки» / І. Возняк. Дивослово. — 2008. — № 2. — С. 26–27.

8.Возняк І. Всеволод Нестайко. : [біогр. довідка]. Веселка : антол. укр. л-ри для дітей : В 3 т. Т. 3 : Твори радянського періоду. — К., 1985. — С. 372–373 : фотогр.

9.Возняк І. Всеволод Нестайко : [біогр. довідка]. Українська дитяча література : хрестоматія : в 2 ч. Ч. 2. — К., 1992. — С. 194–195.

10.Возняк І. Всеволод Нестайко : (народився 1930 р.). Українська література : хрестоматія нововвед. творів за прогр. 2002 р. Ч. 1 / упорядкув. та передм. Р. Мовчан. — К., 2002. — С. 391–392.

11.Войтенко Т. Застосування інтерактивних технологій на уроках біології / Т. Н. Войтенко. Шкільний світ : газ. для вчителів біології. — 2009.

12.Гарачковська О. Сюжетно-образна структура казок Всеволода Нестайка / О. Гарачковська. Київ. старовина. — 2008. — № 5. — С. 65–75. — Бібліогр. : с. 75–76.

13.Головецька Н. Всеволод Нестайко — відомий у світі український дитячий письменник. «Тореадори з Васюківки» — пригодницька повість : хід уроку / Н. В. Головецька. Українська література : 6 кл. : конспекти уроків / Н. В. Головецька, Ю. Л. Макарова. — К., 2009. — С. 217–220.

14.Головецька Н. Всеволод Нестайко. «Тореадори з Васюківки». Пригодницький захопливий сюжет, мрія і дійсність, смішне, комічне, романтичне у творі : хід уроку / Н. В. Головецька. Українська література : 6 кл. : конспекти уроків / Н. В. Головецька, Ю. Л. Макарова. — К., 2009. — С. 221–225.

15.Головань Т. пригоди, і романтика, і знання…: телевіз. урок у 6 кл. / Т. Головань. Укр. мова й л-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2008. — № 4. — С. 15–22.

16.Голодюк Л. Як навчити учнів спілкуватися на уроці. Рідна школа. — 2001. — № 9.

17.Дончик В. Світ веселий і повчальний : [про творчість В. З. Нестайка] / В. Дончик. Нестайко В. З. Тореадори з Васюківки : вибр. повісті. — К., 1980. — С. 3–6.

18.Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. — К. : Академвидав, 2004.

19.Дубасенюк О. Концептуальні положення теоретичної професійної діяльності / О. А. Дубасенюк. Педагогіка і психологія. — 1994. — № 4. — С. 94–97.

20.Заблоцька О. Компетентність, кваліфікація, компетенція як ключові категорії компетентнісної парадигми вищої освіти / О. С. Заблоцька. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. — 2008. — № 39. — С. 52–56.

21.Захаренко В. Інтерактивні форми та методи навчання / В. А. Захаренко. — К. : Либідь, 2003.

22.Зубченко Н. Методика формування комунікативної компетенції в учнів / Н. О. Зубченко. — К. : Освіта, 2006.

23.Климова Л. Інтерактивні методи навчання: Навчальний посібник / Л. І. Климова. — К. : Освіта, 2003.

24.Колосов В. Всеволод Нестайко і світ його творів : аналіз творчості для учнів / В. В. Колосов. — Дніпро : Січ, 2010.

25.Концептуальні засади реалізації компетентнісного підходу в освіті : збірник статей / за ред. Н. М. Бібік. — К. : Освіта, 2005.

26.Ларіна Т. Компетентнісний підхід у сучасній освіті / Т. В. Ларіна. Педагогіка і психологія. — 2006. — № 3. — С. 29–33.

27.Лебединський В. Секрети інтерактивного навчання / В. В. Лебединський. — К. : Літера ЛТД, 2008.

28.Манько Г. Компетентнісний підхід: виклики та перспективи / Г. І. Манько. — К. : Либідь, 2007.

29.Маслов В. Інтерактивні технології як інструмент активного навчання / В. І. Маслов. Шкільний світ. — 2007. — № 20.

30.Мединська І. Секрети інтерактивного навчання: Посібник для педагогів / І. О. Мединська. — К. : Освіта, 2005.

31.Нестайко В. Тореадори з Васюківки : Пригодницька повість. — К. : Веселка, 1973.

32.Нестайко В. Тореадори з Васюківки. Перше знайомство: дитяча класика XX століття. — К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2003.

33.Овчарук О. Компетентнісний підхід у навчанні: теорія і практика / О. В. Овчарук. — К. : Либідь, 2005.

34.Пасічник І. Компетентнісний підхід у сучасній педагогіці / І. В. Пасічник. Освіта України. — 2006. — № 11.

35.Полат Є. Педагогічні технології дистанційного навчання./ Є. С. Полат. — К. : Пролісок, 2004.

36.Пономаренко Л. Формування компетентностей у навчанні : посібник / Л. І. Пономаренко. — К. : Освіта, 2005.

37.Савченко О. Проблеми та перспективи інтерактивного навчання : збірник статей. — К. : Освіта, 2006.

38.Савченко О. Компетентнісний підхід у початковій школі / О. Я. Савченко. — К. : Либідь, 2005.

39.Сидоренко Н. Секрети успішного викладання : посібник для вчителів / Н. В. Сидоренко. — Х. : Основа, 2008.

40.Сухомлинський В. Виховання громадянина. — К. : Радянська школа, 1976.

41.Слоньовська О. Вивчення української літератури. 5 клас [Текст] : Інтегровані уроки: Методичні поради. Розробки уроків. Матеріали для інтеграції (12-річна школа. Нова програма)- Х. : Ранок : Веста, 2005. - 192 с.

42.Слоньовська О., Мафтин Н., Вівчарик Н.. Українська література. 11 клас. Профільний рівень [Текст] : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / - К. : Літера ЛТД, 2019. - 320 с.

43.Ткаченко. О. Сучасна освіта: проблеми та перспективи / за ред. Н. М. Бібік. — К. : Освіта, 2007.

44.Ткаченко О. Секрети інтерактивного навчання: методичний посібник / О. І. Ткаченко. — К. : Либідь, 2008.

45.Ушакова В. Компетентність як мета сучасної освіти / В. Ушакова. Педагогічна газета. — 2004. — № 2.

46.Хом’як С. Компетентнісний підхід у навчанні: основи методології / С. В. Хом’як. — К. : Освіта, 2006.

47.Хопта О. Формування сучасних компетентностей на уроках української літератури. Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів. — 2024. — С. 236–239.

48.Хрипко С. Секрети інтерактивного навчання / С. Хрипко. — К. : Либідь, 2008.

49.Царук І. Інтерактивні методи навчання: практичні рекомендації / І. О. Царук. — К. : Либідь, 2009.

50.Чиж Л. Формування ключових компетентностей у школярів / Л. С. Чиж. Педагогіка і психологія. — 2007. — № 6.

51.Чорна І. Сучасні методи викладання літератури / І. В. Чорна. — К. : Освіта, 2007.

52.Шевчук В. Педагогічна майстерність: інтерактивні підходи / В. В. Шевчук. — К. : Освіта, 2008.

53.Шиян Р. Компетентність у контексті сучасної освіти / Р. Б. Шиян. Освіта і суспільство. — 2006. — № 5.

54.Школа В. М. Компетентнісний підхід у вивченні біології / В. М. Школа. — Х. : Основа, 2007.

55.Щербак О. Методика інтерактивного навчання біології / О. М. Щербак. — К. : Освіта, 2005.

56.Юнін О. Інноваційні технології в освіті: інтерактивне навчання / О. В. Юнін. — К. : Либідь, 2008.

57.Якименко Г. Компетентнісний підхід у викладанні біології / Г. О. Якименко. — К. : Освіта, 2006.

58.Ярмоленко С. Технології інтерактивного навчання: теорія і практика / С. К. Ярмоленко. — К. : Либідь, 2009.

59.Ярошенко О. Компетентнісний підхід до навчання: методологічні основи / О. М. Ярошенко. — К. : Освіта, 2005.

60.Яценко В. Творчий підхід у педагогіці : навчальний посібник / В. С. Яценко. — К. : Освіта, 2007.

Інтернет-ресурси

61. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2149-19.

62. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392 (зі змінами, внесеними Постановою КМУ від 07.08.2013 р. № 538) [Електронний

ресурс]. — режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF.

63. Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 р. № 462 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF.

64. Концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян. заг. ред. М. Грищенка. — Режим доступу: http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepcziya.html12.

65. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18.12.2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975.

66. Реформа загальної середньої освіти: Нова українська школа [Електронний
ресурс]. Режим доступу:http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202017/04/03/newschool-presentationnew-30-03-2017-(2).pdf.

67. Використання інтерактивних методів на уроках з англійської мови [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bestreferat.ru/referat-212485.html.

68. Використання проектної методики на заняттях [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://interconf.fl.kpi.ua/ru/node/1203.

69. Гончаренко Л. М., Костенко О. І. Використання ІКТ для підвищення якості навчання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/27861/.

70. Дишлєва С. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ru.osvita.ua/school/method/technol/6804/.

71. International Standard Classification of Education. ISCED 2011. — Режим доступу: http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf.

72. Інтерактивні методи навчання на уроках анлійськой мови [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=467107.

73. Ключова компетентність [Електроний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ключова_компетентність.

74. Національна рамка кваліфікацій. Додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п.

75. Омельченко Т. Г. Використання соціальних сервісів Веб 2.0 для проектування інформаційних систем [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http/:www.nbuv.gov.ua/e–journals|ITZN|em12|content|090tgsio.htm.

76. Особливості перекладу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://mindmap.ru/stat/perevod.htm.

77. Приклади інтелектуальних карт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://studopedia.ru/18_4998_prikladi-intelektualnih-kart.html.

78. Сучасний урок у контексті компетентнісного підходу [Електроний ресурс]. — Режим доступу: https://www.google.com.ua/search?q=Сучасний+урок+у+контексті+компетентнісного+підходу&oq=Сучасний+урок+у+контексті+компетентнісного+підходу&gs_l=psyab.3..0.1918.1918.0.3403.1.1.0.0.0.0.124.124.0j1.1.0....0...1.1.64.psy-ab..0.1.121....0.sBxvUu16vWA.

79. Техніка інтелектуальних карт (mind mapping) для організації думок і не тільки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://world-ny.com/mind-mappingtechnique/.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Тема: Всеволод Нестайко . Повість «Чарівний талісман»

Мета:

- Вдосконалювати навички свідомого виразного читання;
- вдосконалювати читання в особах; висловлювати оцінні судження щодо вчинків дійових осіб;
- розрізняти у пригоді комічне, смішне і небезпечне, тривожне; збагачувати словник.
- вчити аналізувати прочитане, висловлювати оцінні судження щодо вчинків дійових осіб;
- розвивати зв'язне мовлення учнів;
- виховувати почуття відповідальності за свої вчинки;
- виховувати інтерес до читання творів В. Нестайка і до читання взагалі;
- виховувати почуття дружби, взаємодопомоги, взаєморозуміння між дівчатками і хлопчиками.

Учні мають знати:

- зміст, сюжет, основні образи прочитаного твору;

- зміст понять головний герой, другорядні персонажі твору, повість, літературний портрет.

Учні мають уміти:

- характеризувати твір, знаходити цитати до характеристики персонажів;
- докладно переказувати зміст твору;
- виділяти головну думку твору;
- провести усну рефлексію та оцінити результати власної діяльності на уроці;
- оцінювати вчинки персонажів;
- робити узагальнення.

Форма уроку: урок-презентація книги.

Тип уроку : позакласне читання з елементами компаративного аналізу.

Методи і прийоми: створення позитивного емоційного фону уроку, постановка проблемного питання, метод проектів, творчі методи, робота з цитатним матеріалом, метод незакінчених речень, інсценування, рольова гра, дискусія, ігри, алгоритмізація, випереджувальні завдання.

Обладнання: портрет В. Нестайка, виставка його книг, міні-підручник до уроку , телевізор, комп'ютер, листочки для кольор-тесту, одяг для перевтілення , мультимедійні матеріали для презентації, ілюстрації до твору, рекламні колажі книги, картки для самооцінювання та самоаналізу.

Випереджувальні завдання:

1. Прочитати повість В.Нестайка «Чарівний талісман».
2. Познайомитись із біографією письменника.
3. Створити ілюстрації до твору.
4. Підготувати інсценізації уривків твору.
5. Дібрати прислів'я про дружбу.
6. Створити рекламний колаж книги.

Дружба - найнеобхідніше для життя, так як ніхто не побажає собі життя без друзів, навіть якщо б він мав усі інші блага.

Аристотель

Без справжньої дружби життя - ніщо.

Цицерон

Справжній друг пізнається в біді

(Езоп)

Найпрекрасніший подарунок, зроблений людям після мудрості, – це дружба

(Франсуа де Лярошфуко)

Надійний і вірний друг — великий здобуток.

Ксенофонт

Я все життя писав саме для дітей-

З любов'ю, болем і тривогою

В.Нестайко

Любов та братство-найбільше багатство

Народна мудрість

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотиваційний етап

1. З’ясування емоційної готовності до уроку

Змалювання настрою в кольорах

Оберіть колір, що відображає

ваш настрій у дану хвилину

Червоний – ви прагнете до лідерства, вам не вистачає нових завоювань і перемог. Можливо, в даний момент вам не вистачає яскравих емоційних вражень.

Помаанчевий – знак збудження нервової системи. Це означає, що ви дозріли для яких-небудь серйозних змін у житті.

Рожевий – вам не вистачає ніжності й легкості. Ймовірно, ви трохи втомились від серйозної роботи, чітких планів, вас тягне до чогось безтурботного.

Блакитний – мрієте про щось романтичне, піднесене, далеке. Ви бажаєте бути максимально відкритим, правдивим та при цьому зрозумілим.

Темно-синій – вам необхідна сильна розрядка та повноцінний відпочинок.

Зелений – символізує потребу в самосвердженні, потяг до знань або бажання особистісного зросту.

Коричневий – не вистачає фізичного відпочинку, ви шукаєте спокою. Вам потрібний домашній затишок, тепло і комфорт.

2. Вступне слово вчителя

У ранньому дитинстві ми вперше знайомимося з книгою. Перші казки, вірші, оповідання нам читають батьки. А потім ми й самі навчаємося розуміти друковане слово. Книга з'явилася тому, що люди завжди прагнули зберегти і передати для нащадків свою мудрість, знання, красу художнього слова . Сьогодні важко уявити наше життя без книг. Вони допомагають нам здобувати освіту, дізнаватися більше про навколишній світ, життя інших людей. Друковане слово нерідко стає порадником у різних життєвих ситуаціях.

Книги — це справжня скарбничка мудрості. Недаремно здавна люди збирали книги, створювали бібліотеки, щоб зберегти ту інформацію, яка міститься у книгах. Народна мудрість каже, що книга вчить, як на світі жити. І це дійсно так.. Вона розкриває нам цікавий світ, допомагає мандрувати через століття і краще розуміти сьогодення.

Сьогодні книга дещо втрачає свої позиції по відношенні до інших засобів комунікації. Але, на мою думку, в цьому немає нічого поганого. Електронні книжки, які можна знайти в Інтернеті, значно полегшують і прискорюють доступ до потрібної людині інформації. А прихильників читання традиційних книжок завжди буде багато, адже спілкування з друкованою книгою викликає особливе відчуття, ніби спілкуєшся з живою людиною.

- Хто з вас любить читати?
- А хто регулярно ходить до бібліотеки?
- Яких дитячих письменників ви знаєте?

1. Мовленнєва розминка

У Леоніда Глібова є прекрасний віршик-загадка

Бачить - не бачить,
Чути - не чує,
Мовчки говорить,
Дуже мудрує.
Часом захоче –
Правди навчає;
Іноді бреше,
Всіх звеселяє.
Люба розмова,-
Будемо, діти,
З нею довіку
Жити- дружити.
Хто ж то такая
В світі щаслива,

Мудра, правдива

І жартівлива?

Як не вгадали,

Стану в пригоді:

Річ коротенька –

Книжка, та й годі.

Учитель: зараз проведемо невеличку гру «Літературний пінг-понг»

Продовжи прислів'я про дружбу

- Дурний друг – недруг
- Річ краще нова, а дружба – стара
- Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже
- Приятелів тьма , а вірного друга нема
- Що тобі не мило, другові не зич
- Не варто з другом сваритися, бо доведеться миритися
- Друга у скруті пізнають
- В лиху годину пізнаєм вірну людину
- Скарб – не друг , а друг – скарб
- Друг – боягуз гірший лютого ворога
- Дружба та братство – найбільше багатство
- Скажи мені, хто твій друг, і я скажу тобі, хто ти

Учитель: Ви вже зрозуміли з розминки, що на нашому уроці позакласного читання мова піде про книгу , в якій ідеться про дружбу.

Проблемне питання : Яке значення має дружба у житті людини?

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Ви вже знайомі з творами відомого українського письменника Всеволода Нестайка. Це цікаві оповідання, казки, повісті про незвичайні пригоди ваших ровесників — хлопчиків і дівчаток.

З героями його творів теж відбуваються дивовижні події, завдяки чарівним речам. Сьогодні ми поговоримо про повість Всеволода Нестайка «Чарівний талісман».

IV. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу

1. Прес-конференція «Ознайомлення із творчістю Всеволода Нестайка» (Інтерактивна вправа «Рольова гра»)

Учитель.

- Пропоную знайомство із творчістю Всеволода Нестайка провести у вигляді прес-конференції.

Словникова робота.

Прес-конференція - захід для ЗМІ, що проводиться у випадках, коли є суспільно значуща новина, і організація або окрема відома особа, безпосередньо пов'язані з цією новиною, бажають дати свої коментарі з цієї новини, які були б цікаві і важливі для громадськості.

Літературознавці- учні, які підготувалися вдома і знають біографію.

Представники ЗМІ- всі інші учні класу.

- Прошу дослідників життя письменника зайняти місце за столом, а представників ЗМІ підготуватися до інтерв'ю.

1-й літературознавець.

- Розпочинаємо прес-конференцію, присвячену письменнику Всеволоду Нестайку. Прошу задавати питання.

(Представники ЗМІ по черзі задають питання, на які відповідають літературознавці).

- Звідки родом Всеволод Нестайко?

Відповідь: Народився письменник в місті Бердичів Житомирської області 30 січня 1930 року. Рід батька мав козацькі корені. Дід був священиком на Тернопільщині. Дід по материнській лінії походив із селян-кріпаків із Житомирщини.

- Які згадки про дитинство у письменника?

Відповідь: Коли Всеволод Нестайко був маленьким хлопчиком, він страшенно хотів швидше вирости і стати великим та дорослим. «Може тому, що я був справді малий на зріст, чи не найменший у класі. Малий, худий та ще й рудий. Як вогонь червоний. Мене дражнили "Море горить!", "Пожежна команда". А ще

в класі мене називали Рудий африканський їжачок»,—згадує письменник. І щоб швидше вирости, Всеволод годинами стояв під дощем і спати лягав о сьомій. Отак у сні і нетерплячці В. Нестайко і не зогледівся, як несподівано виріс майже під два метри і перестав бути рудим.

- Яку освіту отримав Нестайко??

Відповідь:

Скінчивши десятирічку, 1947 року майбутній письменник вступив на слов'янське відділення філологічного факультету Київського університету. Всеволод Нестайко закінчив навчання в 1952 році.

- У яких виданнях друкувався письменник?

- Відповідь: Перші оповідання для дітей Всеволод Нестайко почав друкувати в журналах «Барвінок» та «Піонерія». Перша книжка «Шурка і Шурко» побачила світ у 1956 році

Які твори вийшли друком?

Відповідь: Майже п'ятдесятирічний шлях у дитячій літературі він засвідчив виданням близько тридцяти книжок оповідань, казок, повістей і п'єс. Найвідоміші з них:

"Незвичайні пригоди у лісовій школі", "Скринька з секретом", "Чудеса в Гарбузянах", "Пригоди Грицька Половинкина", "Тореадори з Васюківки". «В Країні Сонячних Зайчиків» (1959), «Супутник ЛІРА-3» (1960),

«Космо-Натка» (1963), «Робінзон Кукурудзо» (1964), «Тореадори з Васюківки»(1973), «Одиниця з обманом» (1976), «Незвичайні пригоди в лісовій школі(1981), «Загадка старого клоуна» (1982), «П’ятірка з хвостиком» (1985), «Незнайомка з Країни Сонячних Зайчиків» (1988), «Слідство триває», «Таємничий голос за спиною» (1990), «Неймовірні детективи» (1995) та інші непересічні твори.

-Скільки разів видавалися його книги?

Відповідь: Тільки в часи незалежної України його твори витримали 53 видання. Книги В. Нестайка перекладено двадцятьма мовами, в тому числі англійською, німецькою, французькою, іспанською, арабською, бенгалі, угорською,

румунською, болгарською, словацькою тощо. Російською його книги виходили тринадцять разів.

- Ким працював Всеволод Нестайко?

Відповідь: Багато професій поміняв Всеволод Нестайко. Він був і столяром, і слюсарем, візником, репетитором. В. Нестайко працював у редакціях журналів «Дніпро», «Барвінок», у видавництві «Молодь». З 1956 по 1987 рік завідував редакцією у видавництві «Веселка».

- Які нагороди має письменник?

Відповідь: Літературні премії

Премія імені Лесі Українки (1982) — за повість-казку «Незвичайні пригоди в лісовій школі».

Премія імені Миколи Трублаїні — за повість-казку «Незнайомка з Країни Сонячних Зайчиків».

Премії імені Олександра Копиленка — за казку «Пригоди їжачка Колька Колючки та його вірного друга і однокласника зайчика Косі Вуханя».

Друга Премія Першого Всесоюзного конкурсу на кращу книгу для дітей — за повість в оповіданнях «П'ятірка з хвостиком».

Відзнака «Золотий письменник України», 2012.

Міжнародні нагороди фільмів, які знято по мотивах творів В.Нестайка

Гран-прі Міжнародного кінофестивалю в Мюнхені (1968) — За телефільм «Тореадори з Васюківки».

Головна премія Міжнародного фестивалю в Алегзандрії (Австралія, 1969) — За телефільм «Тореадори з Васюківки».

Премія Всесоюзного кінофестивалю в Києві (1984) — За кінофільм «Одиниця з обманом».

Спеціальний приз на кінофестивалі в Габровому (Болгарія, 1985).

1979 року рішенням Міжнародної ради з дитячої та юнацької літератури трилогію «Тореадори з Васюківки» внесено до Особливого почесного списку Г. Х. Андерсена як один із найвидатніших творів сучасної дитячої літератури.

- Що спонукало письменника зробити спроби в дитячій прозі?

Відповідь: Письменник розповідав: «Я раптом збагнув, що даремно поспішав вирости, що дитинство — найпрекрасніша, найщасливіша пора людського життя. І так мені захотілося повернутися назад! Назад — у дитинство. Та нема у часу дороги назад»,— зізнається він.

І все ж таки Всеволод Зіновійович Нестайко знайшов цю дорогу. А пролягла вона через уяву і фантазію. Він подумки повертався у дитинство — почав писати для дітей веселі і мудрі книги.

- Твори яких українських письменників любив читати Всеволод Нестайко?

Відповідь: У дитинстві Всеволод захоплювався творчістю письменників Миколи Трублаїні, Джека Лондона, Жуля Верна, Бориса Житкова.

-Про що писав Нестайко?

Відповідь: Основна тематика творів В. Нестайка — життя школярів, формування духовного світу дітей. Будучи досвідченим письменником, Всеволод Зіновійович говорив, що побути дитиною йому завадила Велика Вітчизняна війна, тому й став він дитячим письменником, щоб у творах повертатись у дитинство, дограться, досміятись. Це вдалося йому настільки добре, що жоден читач не може залишитись байдужим до його історій .

- Як Нестайко відносився до своїх героїв?

Відповідь: Він сам любив своїх казкових героїв. Письменника весь час тягнуло до зображення різних пригод, що відбувалися з героями. Справжні герої, як і представники «темних сил», є активними дійовими особами, вони потрапляють у різні конфліктні ситуації. Але разом з тим, в кожній казці є боротьба добра із злом. І, звичайно ж, добро перемагає. Він намагався привернути увагу дітей до добрих вчинків своїх героїв — а в них багато хороших рис у характерах, вони вміють дружити, мріяти, вміють зробити вірний вибір, діяти хоробро, рішуче.

- Як народжувалися казкові повісті?

Відповідь: Деякі сюжети і герої спочатку з'являлися уві сні. От так, наприклад, зароджувався задум казки «В Країні Сонячних Зайчиків». Ще в дитинстві наснилися герої, а потім вже народилася книга.

- Що ви можете розповісти про особисте життя письменника?

Відповідь : З дружиною Світланою Пилипівною прожив понад 58 років. Вона його критик, помічниця і чарівна берегиня домашнього вогнища. Останні роки письменник жив у Києві, тяжко хворів, але продовжував працювати над новими творами.

На жаль, 16 серпня 2014 року помер Всеволод Нестайко, чиїми книгами вже кількадесят років зачитуються українські - і не тільки - діти, дорослі та пенсіонери. 30 січня 1930 року, тобто у 2015 році будемо відзначати його 85-літній ювілей.

Літературознавець.

- А у нас теж є до вас запитання. А які твори сучасної дитячої прози ви читали?

Фізкультхвилинка (*відеоролик)

Кросворд

Назва першого журналу, в якому почав друкуватися Всеволод Нестайко (Дніпро)

Місто, в якому народився письменник (Бердичів)

Місяць народження Всеволода Нестайка(січень)

Назва героїв відомого твору, яка є у заголовку (Тореадори)

Назва видавництва, де працював Всеволод Нестайко(«Веселка»)

Який університет(за назвою міста) закінчив письменник (київський)

Заголовок оповідання В.Нестайка, в якому вжито прикметник із зменшувано-пестливим значенням(Руденький)

Ім’я письменника (Всеволод)

Якщо кросворд заповнено правильно, у виділених клітинках можна прочитати прізвище письменника- Нестайко

Вправа «Інтерактивне ток-шоу»

1. Робота над заголовком.

— Чому твір має назву «Чарівний талісман»?

- А що таке сюжет? (ланцюг подій у творі)
- Давайте прослідкуємо сюжет твору.

- Визначте тему твору.

- Ідея повісті (возвеличення дружби, порядності, чемності, сили волі, вміння виявляти мужність і долати будь-які перешкоди, бути чесним перед самим собою.)

- Основна думка (людину прикрашає не одяг, а вчинки, манера поведінки, ставлення до оточуючих, вміння прощати зло і відповідати на нього добром.)

- Назвіть головних героїв.

- Де відбуваються події?

- Давайте визначимо композицію твору (Знайдіть підтвердження в тексті : - Екпозиція, зав'язка, розвиток подій, кульмінація, розв'язка)

- Опишіть місце, де хлопці знайшли талісман.

- Яке значення у творі відіграє Бровко?

- Як віднеслись хлопці до Незнайомця. Опишіть його.

- Через що посварилися хлопці? (Доведіть словами із тексту)

- Прочитайте за особами розділ, як помирилися хлопці.

- Як ви думаєте, від імені кого ведеться розповідь?

Учитель: у нас в гостях сьогодні цей оповідач. (Виходить хлопчик-автор)

Прийом «Театр одного актора»

Сонце визирнуло з-за Лисої гори, глянуло на Гарбузяни і всміхнулося...

Воно щоранку всміхається, коли встає й кидав свій перший погляд на наше село. Та й хіба можна втриматися від радісної усмішки, коли дивишся з неба на наші Гарбузяни?.. Кращого села немає в цілому світі.

Знаєте пісню: "Стоїть гора високая, попід горою гай, Зелений гай, густесенький, неначе справді рай"?

Так то точнісінько про наші Гарбузяни співається.

І гора, і гай, і річечка (Голубенька називається). І хати білі у буйних садках потопають, і луг, і левада, і три верби схилилися над Голубенькою ("де в'яжуться човни..."). А в Голубеньці й латаття, і жабуриння, і ряска...— ну геть-чисто все, що треба для незабутньої мальовничості пейзажу. Недарма наш земляк поет Андрій Лопата створив неповторні талановиті рядки:

Гарбузяни мої, Гарбузяни!.. Синьооке дитинство моє...

Немає місця кращого на землі!..

Але сонце всміхається не лише тому, що милується нашими Гарбузянами. Є в нього, в сонця, ще причини для усмішки...

Учитель:

Бесіда за змістом

А які ж причини для усмішки були у сонця та й у нас, коли ми читали твір?

Знайдіть цитати, які описують наших героїв.

Гра « Перевтілення»

Учитель : У вас було домашнє завдання інсценувати уривки повісті. Дві групи хлопців підготували різні епізоди. Дівчата-журі повинні відповісти на питання, якій групі краще вдалося передати авторський задум.

Інсценізація «Похід за грибами»

Автор : Стежка до лісу вела понад річкою крутим берегом, в'юнилася серед кущів верболозу. Мокрі росянисті гілки раз у раз черкали хлопців по щоках, лоскітно струшуючи холодні краплі за комір.

Сашко Циган, який ішов попереду, іноді навмисне придержував чи відтягував гілку, щоб вона хльоснула Журавля, який простував за ним.

Журавель : Ой! Не треба!

Циган : Не буду!

Журавель : От стривайте. Я вам краще сон розкажу, який мені сьогодні приснився. Ще перед тим, як ми на "Москвичі" їхали. Значить, так... Іду я, значить, лугом... по той бік Голубеньки... Сонце світить, коники у траві стрекочуть...

Марусик: Жаби кумкають...

Журавель : Та не перебивай! Іду я, значить, лугом... у бік річки, у бік села. Усі Бамбури на тому березі переді мною як на долоні. Хати наші на узгір'ї, садки, городи, стовпи високовольтні... І раптом бачу: здіймається в небо над моєю хатою повітряний змій. Та обережно, Цигане! Ну тебе! І на тому повітряному змії якась, бачу, людина... Вчепилася руками, летить, як на дельтаплані. Придивляюсь...

Марусик: А то вчителька математики Таїсія Миколаївна .

Журавель : Та не перебивай же! Ну!.. Придивляюся, значить... А то — Карабас-Барабас... Кіно по телевізору "Пригоди Буратіно", пам'ятаєте... Летить, борода віялом, зуби конячі щирить... Я дивлюсь, і мене зовсім не дивує, що казковий Карабас-Барабас на повітряному змії над нашими Бамбурами летить. Наче так і треба...

Марусик: Ну? Ну й що?.. А далі що?

Журавель : Нічого... А далі ми вже на "Москвичі" їдемо...

Циган : Якісь у тебе сни, Журавель, як у рябої кобили.

Журавель : Які є. А взагалі... Інтересне все-таки явище — сни. Уві сні може відбуватися все що завгодно. І ти цьому віриш. Уві сні ти літаєш — без крил, без нічого, просто відштовхуєшся від землі, крутиш ногами — і летиш. І це тебе аніскільки не дивує. Уві сні це зовсім нормально. Наче так і треба. Взагалі що б не відбувалося уві сні, хоч би які найдивовижніші речі — ти цьому віриш. Цікаво! Правда?

Циган : Ну, так то ж уві сні.

Журавель : А взагалі скільки у житті різних загадок, таємниць, незрозумілого... Цікаво жити на світі! Правда? (Журавель обвів навколо широко розкритими захопленими очима і зітхнув.)

Інсценізація «Зустріч із незнайомцем»

Циган(зітхає) : Ех, кінчається літо .

Марусик: (зітхає) Мда... Ще трохи — і до школи...

Журавель: А мені вже й хочеться.

Циган: (махнув рукою) Та! Хоч би не обманював.

Журавель: А я не обманюю. Чесно.

Циган: Ну й дурень!

Марусик: Теж мені радість! Знову уроки, домашні завдання, "трудові навички", "сідай, двійка"... Тьху!

Циган: Найкраще у навчальному процесі — це канікули .

Циган: Не дратуй мене! Що ти не скажеш — буде неправда. Любиш ти удавати з себе зразково-показового... Аж гидко слухати!

З’являється Незнайомець(у солом’яному брилі)

Хлопці ошелешено перезирнулись.

Незнайомець: А-а, привіт! (усміхнувся) Здоровенькі були!

Журавель: П-привіт!

Циган і Марусик: З-здрастуйте!...

Незнайомець знов усміхнувся: Чудове місце... Гарне... Несподівано, чаклунськи гарне...

Незнайомець тримає довгастий прямокутник темно-сірого картону, на якому були накреслені чорні лінії.

Поряд з незнайомцем на землі лежала пласка дерев'яна скринька.

Циган: А... а ви хто?

Незнайомець:А ви як думаєте?

Циган: Хто його зна...(непевно знизав плечима)

Хлопці теж мовчки повели плечима.

Незнайомець(насупив брови): От бачите... Недогадливі ви...Чаклун я... Чарівник.

Незнайомець говорив без усмішки, цілком серйозно.

Марусик: Що-о?

Журавель: Тю!..— розгублено усміхнувся Журавель.

Циган: Дядько жартують! Смаленого дуба правлять. Не бачите? Що ми — маленькі, чи що?.. Чаклунів не буває. То тільки в казках.

Незнайомець: Ваша справа. Можете не вірити. Мені-то байдуже. Але я не жартую. Хочете — доведу?

Хлопці знову перезирнулися .Циган (задерикувато) : Ну... ну... доведіть!

Марусик і Журавель завмерли й затамували подих.

Незнайомець: Тільки не отак відразу. От вам жаб'яча лапка...(Незнайомець підняв із землі суху жаб'ячу лапку і простягнув Сашкові Цигану) Це не просто лапка. Це чарівний талісман. Той, у кого він, може задумати будь-яке бажання — і воно здійсниться.

Циган(недовірливо усміхнувся): Та ну... (але жаб'ячу лапку взяв.)

Незнайомець: Задумати можна лише одне бажання. Отже... І коли бажання здійсниться або захочеться його одмінити, треба сказати: "Досить мені того..."— і передати талісман іншому. Спохмурнів, заквапився:— Ну, йдіть, хлопці, йдіть. Бо он сонце за сосну сідає, освітлення міняється...

Хлопці квапливо попрощалися і вийшли.

Журі підводить підсумки.

Учитель: Ми зараз проведемо гру «Брейн-ринг, яка допоможе нам дізнатися, якіи уважні читачі.

Ведучі проводять гру «Брейн-ринг»

Хто і за що дав Марусику дав таке прізвисько? (мама в дитинстві запинала його хусточкою і тато прозвав його Марусею)

Яке справжнє прізвище мав Сашко Циган? (Непорожній)

Яке найулюбленіше ім’я в Бамбурах? (Сашко)

Як зветься село, де відбуваються події? (Гарбузяни)

Як називається куток Гарбузян, де живуть хлопці? (Бамбури)

Яке бажання загадав талісману Циган? (машину)

Що колекціонував Сашко Циган? (фотографії, вирізки, сувенірні макетики машин)

По скільки років хлопцям? (по 12)

Що побажав Марусик від талісману? (стати кіноартистом)

Яке бажання було у Журавля? (помиритися з друзями)

Через що посварилися хлопці? (через кіношників)

Справжнє ім’я Марусика. (Сашко)

Хто з друзів схожий на птаха і на якого? (Журавель)

Як звали собаку? (Бровко)

Хто любив розповідати сни? (Журавель)

Хто був ватажком у хлопців? (Циган)

Що таке чарівний талісман? (суха жаб’яча лапка)

Гра «Угадай героя»

« Природа наділила його хворобливою фантазією, і, коли справа торкалася чогось небезпечного або ж незрозуміло-загадкового, та фантазія малювала такі яскраві картини, від яких і в найвідчайдушнішого сміливця затрусилися б жижки.» (Марусик)

« Він не ображався, коли хлопці кепкували з нього. Звісно, при бажанні він міг би легко постояти за себе, хоча б надававши їм потиличників(він спокійно упорався б з обома). Але він лише простодушно усміхався на їхні глузи- вони наче одскакували від нього, як горох од стіни. Така вже була в нього вдача. (Журавель)

« Сашко не вмів довго засмучуватись. Гарна була у Сашка вдача. Оптимістична» (Циган)

1. «Хоч у вухо вбгай, хоч до рани прикладай» (Журавель)
2. «Більшого знавця автомобілів, як наших, вітчизняних, так і закордонних, не було, мабуть, не лише в Гарбузянах, а й у всьому районі» (Циган)
3. “Веснянкувате обличчя русявого хлопчика років 12…» (Марусик»)
4. «…добрий, поступливий, м’який вдачею, страшенно не любив сварок і суперечок» (Журавель)
5. «…одягнений наче по-міському. Але на голові мав старого солом’яного бриля, потемнілого й обшарпаного, як у діда-баштанника…А головне-голова. Лобата, як у казкового мудреця. Великий ніс. Сиві кошлаті, ніби приклеєні ,брови з-під яких насмішкувато позирають примружені очі…» (Незнайомець)

Учитель: Ми познайомилися з героями твору, обговорили їх вчинки і характери, а зараз час скласти «Піраміду твору». Вона будується за певним алгоритмом. Подивіться у свої міні-підручники.

- 1- Ім’я героя чи героїв твору.
- 2- слова, що описують героїв.
- 3- Три слова, що описують місце події.

- 4- Чотири слова, що описують проблему.
- 5- П’ять слів,що описують подію, яка відбувається з героями протягом сюжету.
- 6- Шість слів, що описують подію, яка сприяє переосмисленню проблеми.
- 7-Сім слів, що описують подію, яка відбувається заради розв’язання проблеми.
- 8- Вісім слів, що описують розв’язання проблеми.

Сашки

Вірні друзі

Романтичний куточок Гарбузян

Як залишитися вірними друзями?

Чарівний талісман виконує бажання хлопців

Хлопці посварилися через приїзд знімальної групи

Незважаючи на надзвичайні випробування, хлопці залишаються друзями

Журавель вдавано тоне, чарівний талісман допомагає друзям помиритися

Робота в групах.

Гра «Уяви себе…»

Прорекламувати книгу за одним із завдань:

- Уяви собі, що ти – продавець у книгарні. Зроби рекламу цієї книги так, що її охоче розкупили.
- Уяви собі, що ти- літературний критик. Напиши, що тобі не сподобалося в книзі. Обгрунтуй свою думку.
- Уяви себе вдячним читачем. Тобі необхідно написати листа –подяку авторові цієї книги.
- Уяви себе співавтором книги. Зроби необхідні зміни, доповнення до сюжету, композиції, оформлення книги.
- Уяви себе учителем української літератури. Допоможи дітям ознайомитися із книгою, зумій викликати до неї інтерес. Напиши, що ти для цього зробиш: покажеш ілюстрації, розкажеш про…, зачитаєш…,даси такі завдання… тощо.

- Уяви себе кореспондентом «Червоного гірника». Візьми інтерв'ю у автора книги. Про що ти запитаєш?

Ситуаційна вправа «Хвилинка фантазії»

--Які пригоди ще чекають на головних героїв? Придумай продовження.

-- Яке бажання ти загадав би чарівному талісману?

Презентація домашніх проектів –колажів до книги.

IV. Рефлексія

Рефлексивний екран:

- Висловіть свою думку про урок, вибираючи початок фрази з рефлексивного екрану
- Сьогодні я дізнався… Тепер я можу…
- Було цікаво… Я спробую…
- Було важко… Мене здивувало…
- Я виконував завдання… Мені захотілося…
- Я зрозумів, що… Тепер я буду…
- Я відчув, що… Урок дав мені для життя…
- Я навчився… Я хотів би , як і наші герої…
- Я зміг…

-Я хотів би подарувати книгу Всеволода Нестайка своєму другові, тому що…

Дискусія за проблемним питанням: Яке значення має дружба у житті людини?

- Щоб мати гарних друзів треба…
  - Дружба має велике значення в житті людини…
  - Твір В.Нестайка повчальний тим, що…

Учитель:

Заповіт дружби від Всеволода Нестайка

Святе це діло – дружба. Найсвятіше і найчистіше почуття в світі, найчистіше воно в дитинстві. Бережіть і шануйте його! Бо найвірніші, найбільші, найкращі друзі в світі – це друзі дитинства. І той, хто на все життя збереже друга дитинства, той щасливий! А той, хто не збереже, тому гірко буде. Бо дитинство не повторюється… І проживе той своє життя без дружби. І буде воно безрадісним,

хоч, може, й довгим. І не відчує він себе по-справжньому Людиною. Бо найбільше ти Людина, коли щось робиш для друга. Пам’ятай про це!

V. Оголошення результатів навчальної діяльності учнів.

Самооцінювання

Оцініть себе за кожним із тверджень

Бали(0-2)

ПІБучня	Я активно працював на уроці.	Я висловлював свою позицію.	Я уважно слухав текст.	Я давав повні відповіді на питання.	Я знаю зміст твору	Я узагальнював сказане на уроці	всього

Оцінка учителя_____

Анкета

самоаналізу

Зробіть якісну та кількісну оцінку уроку.

На уроці я працював активно / пасивно

2. Своєю роботою на уроці я задоволений / незадоволений

3. Урок для мене видався коротким / довгим

4. За урок я не втомився / втомився

5. Мій настрій став кращим / гіршим

6. Матеріал уроку для мене був

зрозумілим / не зрозумілим

корисним / марним

цікавим / нудним

легким / важким

7. Домашнє завдання

мені здається цікавим / не цікавим

Дерево творчості

Учитель: Наближається Новий рік, тому ми візьмемо для підведення підсумків уроку не просте дерево, а ялинку і повісимо на неї листя, квіти чи плоди - те, що символізує ваші досягнення на уроці.

Плоди – урок пройшов корисно, плідно.

Квітка – досить непогано.

Зелений листочок – щось було, звичайно, а взагалі – незрозуміло.

Жовтий листочок – «чахлий», пропащий урок.

V. Домашнє завдання

1. Скласти вікторину за твором

2. Написати твір-мініатюру «Якою є справжня дружба»

Або « Лист герою твору»